

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XXIV.

ŠTEV. 10.-12.

LJUBLJANA,

1./XI. 1923.

ŠOLI, MLADINI,
UČITELJSTVU
IN STARŠEM!UREDNIK:
FORT. LUŽAR

Vsebina: Smernice katoliškega učiteljstva. J. Grad. — O vzgoji državne in narodne zavesti. F. S. Finžgar. — U boj za krščansku šolo! M. Vunič. — O osnovni šoli. F. Lužar. — Meščanska šola. R. Pečjak. — O strokovnih šolah za nepolnočutne. A. Lebar. — Zborovanje šolskega odseka na V. katoliškem shodu v Ljubljani. — Slovenske čitanke za osnovne šole. J. E. Polak. — Kultura in književnost. — Društvena in stanovska kronika.

Smernice katoliškega učiteljstva.¹

Janko Grad.

Gospoda! O smernicah katoliškega učiteljstva mi je govoriti. Umevno je, da vam ne morem povedati nič novega; saj so te smernice jasno začrtali ustanovitelji naše »Slomškove zveze« v geslu: »Veri, vzgoji, pouku«; saj ste se temeljito seznanili z njimi vsi, preden ste vstopili v organizacijo katoliškega učiteljstva; saj nam je vsem pokazal naše smernice naš vzornik A. M. Slomšek s svojim vnetim delom za Boga in domovino — in končno: saj nosimo naš program vsi v svojih srcih kakor dragocen zaklad.

Moja naloga bo tedaj le ta, da nekoliko osvežim te smernice, da prilijem tuintam malo olja v svetilko, da dam nekaj migljajev.

Učitelji, učiteljice smo. Bog nam je poveril prevzvišeno nalogo, da vzgajamo in učimo narod. Up in nada našega naroda je mladina. Saj je odvisna od nje njegova sreča, bodočnost, življenska sila. Tovariši! Tovarišice! Ali si morete misliti večje dobrote, kakor nam jo je izkazal Stvarnik s tem, da nas je postavil narodnim učiteljem? Ali si morete misliti večje časti, kot jo izkazuje narod nam učiteljem s tem, da nam zaupa svoje najdražje — mladino, da jo vzgajamo in učimo ter pripravljamo za resno življenje, da jo vodimo v življenje in če smo možje na svojih mestih tudi skozi življenje? To je dobrotà, to je zaupanje, na katero smemo in moramo

¹ Predavanje na slavnostnem zborovanju Slomškove zveze o priliki V. katoliškega shoda v Ljubljani.

biti ponosni. Ali ni naša dolžnost, da se izkažemo vrednim te ljubezni božje, tega velikega zaupanja narodovega v nas?

Narod, ki ga vzgajamo in učimo, je katoliški narod; mi pa smo in hočemo biti katoliški učitelji. Kakor narodu, tako je tudi nam vera najdragocenejša svetinja in sveta dedščina naših dedov. Saj:

Za dedov vero in zvestobo srca,
za sveto in večno blagost neba
velja, da smo kladivo
v rokah Boga!

Vera v Boga nam bodi vodnica pri našem delu, vernost naša in narodova prva skrb!

Nepreštete množice našega vernega naroda se zbirajo te dni v srcu Slovenije, da poudarijo svoje versko prepričanje, da javno in slovesno izpovedo katoliško misel. Iz ust teh nepreglednih množic odmeva soglasen klic: Povsod Boga! Ali naj bomo mi drugačni kot je narod? Ali naj bo učitelj manj veren kakor je narod, kateremu je postavljen učiteljem — ali pa celo neveren? Kje pa bi bila potem njegova inteligenca, na katero se tolikokrat sklicuje, ki jo poudarja s ponosom? Zato se zliva v narodov klic tudi glas katoliškega učiteljstva: »Mi hočemo povsod Boga!«

Boga najprej v naših srcih. Kajne, dragi tovariši in cenjene tovarišice, mi se ne sramujemo naziva katoliškega učiteljstva, temveč smo ponosni nanj. Mi se ne sramujemo očitno priznati, da smo katoličani; mi se ne sramujemo javno priznati verskega prepričanja? Kako neki? Saj bi s tem zatajili, zavrgli prve in najlepše nauke naših mater, ki so nam jih pokladale v srca v nežnih detinskih letih, morda s solzami v očeh, tresoč se za nas. Ali so se naše matere sramovale nas križati, z nami javno moliti, nas voditi v cerkev? Ali bi bili mi še njihovi vredni sinovi in hčere, ko bi se sedaj vsega tega, kar je bilo sveto našim materam, sramovali? Naši dedje so prelivali kri za čast križa; mi, njihovi potomci, pa naj bi križ tajili? Ne! Mi hočemo povsod Boga! Učitelji-vzgojitelji smo in zato vemo, da je najboljšo vzgojno sredstvo dober zgled. Z zgledom vzgajajmo mladino; na lastnem zgledu kažimo tudi narodu, kakšno naj bo njegovo življenje, da bo res krščansko življenje. To bodi prva glavna točka našega programa.

Drugo pa je neumorno delo v čast Bogu in narodu v korist.

Prvo in najpoglavitnejše naše delo je v šoli. Kako vzvišeno je to delo! Katoliški učitelj ne vidi v otrocih le živih bitij in ne gleda te na to, da bi napolnil njih glavice z raznimi vednostmi, ki jih bodo potrebovali v življenju, temveč on vidi v otroku podobo božjo, ki ima neumrjočo dušo, ki je prišla od Boga in se povrne zopet k Bogu. Katoliški učitelj tedaj ne poučuje samo, temveč v prvi vrsti vzgaja. Vestno poudarja pri vsakem predmetu versko-vzgojni moment, ker ve in je prepričan, da bo naš narod tem zvestejši kralju in domovini, čim udanejši bo Bogu. Saj je v ljubezni in pokornosti do Boga obsežena tudi pokornost do svetnih oblastev. On

ne začenja v šoli po svoje, temveč nadaljuje vestno ono sveto delo, katero je pričela krščanska mati že tedaj, ko je slonela ob zibeli in pela:

Oče, hudega ga brani,
meni, sebi ga ohrani!

Morda so bila materina usta, ko je privedla svojega ljubljence prvič v šolo in ga izročila učitelju, tiha in nema. A pravi učitelj je jasno čital v njenih očeh milo prošnjo: »Vzgojite mi ga tako, kakor hoče naš Bog in kakor želim jaz! Ohranite ga Bogu in meni! Storite, da bo srečen tu in tam!«

Vrtec je pripravila mati, na nas učiteljih pa je, da ta vrtec — srce otrokovo, posejemo in zasadimo z najzlahtnejšimi semeni in z najplemenitejšimi sadikami katoliške vzgoje.

Ljubi Boga — ljubi bližnjega! to je zapoved, ki jasno predpisuje in kaže vzgojno pot katoliškemu učitelju.

A delo, čim vzvišenejše, tem težavnejše, tem odgovornejše je. Učiteljev poklic je težak, odgovoren. Mi ne poznamo in ne smemo poznati osem-, deset-, dvanajsturnega dela. Pravi učitelj dela neumorno. V zgodnjih jutranjih urah je že pri delu, da pravočasno vse pripravi za pouk. Pouku in vzgoji posveti dan. Z ljubeznjivim učiteljevim smehljajem sprejema mlade roje v učilnici, jih vzgaja in uči, z njimi sklepa roke k molitvi, polni jim dušo in srce z lepimi nauki, potrebnimi znanostmi, kaže jim solnčne in senčne strani življenja. Z njimi se veseli v sreči, z njimi plaka v nesreči. Vsem posveča isto pozornost, vsem enako ljubezen. Vse oklepa njegovo nesebično očetovsko srce. Oče in mati obenem je otrokom. Kje je na svetu ljubezen, požrtvovalnost — enaka učiteljevi!? — Ko pa zapusti mladina učilnico, da si oddahne in se povesele v prosti, večnolepi naravi, učitelj nima časa za oddih. S paznim očesom premotriva naloge učencev, potem se pa pripravlja na pouk prihodnjega dne. Ko se že davno ziblje mladina v sladkih sanjah, ko je tiha noč objela vso krajino, budi učitelj pri svojem delu, premišljuje in ukrepa ter dela načrte za srečnejšo bodočnost nje, ki mu je izročena v vzgojo. Saj izpolnjuje s tem najsrčnejšo materino prošnjo: »Vzgojite mi ga tako, kakor hoče naš Bog in kakor želim jaz!«

Pa tudi sebe ne sme pozabiti. Učitelj dobro ve, da kdor ne napreduje, ta zaostane. Zato pa je dolžnost vsakega učitelja, vsake učiteljice, da skrbi tudi za svojo nadaljnjo izobrazbo, zlasti pedagoško, da izpopolnjuje svoje vednosti in jih množi. Veda napreduje hitrih korakov in če kdo, ji mora slediti učitelj, če že ne povsod, pa brezpogojno na pedagoškem polju.

V nedeljo pa, ko oznanjajo praznični zvonovi Gospodov dan, zbere katoliški učitelj mladino in jo povede v cerkev — pred prestol Vsevečnega, da izpolni svojo versko dolžnost. Tovariši! Morda tu naša mnenja ne soglašajo popolnoma. Ta ali oni si bo mislil: saj je nedelja vendar prost dan, ki naj ga porabim samo zase. Moje mnenje pa je: kjer se zbira

mladina, tem naj bo navzoč tudi njen učitelj. — Če nam to ne predpisuje dolžnost, nam pa narekuje srce, nam veli naša vest. Ponosen boš, tovariš na mladino, ki se bo vedla lepo vsepovsod — zlasti v cerkvi — a rdečica te bo oblila, če bo mladina razposajena in bodo morali posegati vmes drugi faktorji in jo opomniti na spodobno vedenje, ki pristoja svetu kraju. Vestni učitelj posveča mladini zunaj šole isto skrb, kakor v šoli. Učitelje in učiteljice, ki mladino skrbno nadzorujejo tudi zunaj šole in se brigajo zanjo, narod ljubi in visoko spoštuje. Pridobimo si to ljubezen in spoštovanje vsi! —

Vestno, neumorno delo v šoli bodi druga važna točka našega programa. —

Tovariši! Tovarišice! Kajne, preveč se zavedamo svoje svete naloge, preveč smo ponosni na svoj vzvišeni poklic, da bi prišle iz naših ust kdaj besede: »Kakršno plačilo, tako delo.« Mi vemo, da nam naše delo nihče na svetu ne more plačati. Mi vemo, da ne delamo zase, ampak za narod svoj, ki ga ljubimo in smo pripravljeni žrtvovati zanj vse svoje sile. Mi vidimo v naši mladini srečo, blagoslov, bodočnost naroda, zato ji hočemo žrtvovati in posvetiti vse, kar imamo in kar zmoremo.

Samo ob sebi je umevno, da naše delo v šoli ne bo vedno venčano z uspehi. Poti učiteljev niso postlani s cvetjem, temveč le prepogosto s trnjem. Premnogokrat pridemo do prepričanja, da je rek: »Vsem še Bog ne ustreže!« le preresnichen. Strogost pri izvrševanju šolskih zakonov, ki jih je učitelj pod prisego dolžan točno in nepristransko vršiti, povzroča pri ljudstvu često nevoljo. Celu nehvaležnost mladine, kateri žrtvujemo vse, za katero delamo neprestano, katera nam je prirastla k srcu — nam ni neznana.

A vsi neuspehi, vsa razočaranja, celo nehvaležnost in sumničenje nam ne vzame poguma, nam ne iztrga iz src naših idealov, saj vemo, da brez bojev ni zmage. In katoliški učitelj najde v takih trenutkih prav gotovo tolažbo, krepilo v svojem najvišjem idealu v veri — v Bogu. —

Iz šole pa hiti za vse lepo in blago vneti učitelj med ljudstvo, saj je ljudski učitelj.

Kako obširno je prosvetno polje, ki vabi učitelja na delo! V prvi vrsti se bo zavzel vestni učitelj za šoli odraslo mladino, s katero je preživel dolgo šolsko dobo. Že v šoli ji je pravil o mladinskih prosvetnih društvih in jo navduševal zanje, saj je vedel, da bo tam dobro spravljena. Da, tudi šoli odrasla mladina potrebuje pouka, potrebuje vodstva. Saj je prišel zanj sedaj čas, ko se odločuje za svoj bodoči poklic; prišel je zanj čas, ko stopa v svet, ko se prične polagoma zavedati, da je odrasla; prišel je zanj najnevarnejši čas, da zaide od luči v temo — na kriva pota. Pravi učitelj to ve in zato vse stori, da privabi mladino v prosvetna društva, kjer jo s predavanji, čitanjem, igrami, petjem, telovadbo itd. navdušuje za višje ideale. Kletev, pijančevanje, ponočevanje, grdo govorjenje in petje ostudnih pesmi so le prepogosto rak-rana na naši mladini.

Tovariši! Tovarišice! Povejte mladini, kako ostudne so kletve, ki so jih prinesli naši mladeniči iz vojne; povejte ji, kako zelo nas ponižuje pred našimi sosedi pijančevanje, ki je v našem narodu še tako ukoreninjeno; povejte ji, kako nemoralno je grdo govorjenje in petje nespodobnih pesmi! Citirajte ji pogosto lepe besede pesnikove:

Naši dedje so luč ljubili,
naši dedje za dne so hodili,
naši dedje so mrak črtili!

Črtimo ga še mi! —

Mladina se mora veseliti, a veseli naj se pošteno; mladina mora peti, a poje naj pesmi, ki so vredne nje in slovenskega naroda.

Učitelj ve najbolj, česa je treba mladini. On pozna v dno duše vsakega člana prosvetnega društva in ve, v katerem odseku bo deloval z veseljem in z vnemo ter z uspehom.

V naših prosvetnih društvih se je uveljavilo že mnogo katoliških učiteljev, ki se jih bo narod spominjal z ljubeznijo in s ponosom. — Uveljavimo se vsi!

Pa tudi na gospodarskem polju se skušajmo uveljaviti, tudi tu koristimo narodu. Težke posledice je zapustila svetovna vojna tudi našemu gospodarstvu, ki se ne bo tako kmalu uredilo. Pomagajmo pri združništvu, da se zopet dvigne. S svetom, s predavanji, zlasti pa z delom širimo med ljudstvom združno misel, ker le v združenju je moč. S praktičnimi zgledi podpirajmo delo naših gospodarjev, da se dvigne blagostanje našega naroda. Zato na plan učitelji zadrugarji, sadjarji, čebelarji itd.!

Mnogi ste pričeli v šoli s poukom deških ročnih del. To naj bo podlaga za širjenje domače obrti, ki jo vneto pospešujemo. Ve, cenjene tovarišice, se pa uveljavite v gospodinjstvu. Kako hvaležne vam bodo naše žene in dekleta za vsako uro, ki jim jo boste posvetile ter jih urile v dobrem, vzornem gospodinjstvu. Na vas je, da vzgojite slovenskemu narodu skrbne matere, dobre žene in večče gospodinje in zagotovite s tem družinsko srečo po naših domovih.

Neobhodno potrebno je tudi, da smo v vednem stiku s starši šolskih otrok. Otroci, ki jih vzgajamo in učimo, so njihova last, in to najdražja, najljubša last. Oni so pričeli ono veliko, sveto delo krščanske vzgoje, mi pa nadaljujemo to delo. Zato pa: ne brez staršev, temveč z njimi skupno vzgajajmo mladino! Z njimi bodimo v tesni zvezi. Zato naj se vrše na vseh naših šolah redni roditeljski sestanki, na katerih pojasnimo našim staršem veliko važnost dobre vzgoje; govorimo jim obširno o oni veliki in sveti nalogi, ki jo imajo starši in učitelji; snujmo z njimi vzgojne načrte ter jih izvršujemo. Uspešnejše bo naše delo, če je bomo vršili skupno s starši in mnogo kamenja in truda bo s tem odstranjenega z našega pota. Tudi ljudstvo hoče imeti besedo pri vzgoji narodnega naraščaja in mi katoliški učitelji mu to pravico priznavamo s tem, da delujemo vzajemno s starši. —

Vestno, vneto izvenšolsko delo med narodom bodi tretja važna točka našega programa.

Tovariši! Tovarišice! Vsi vemo, da je le v združenju, v slogi moč. Zato smo se združili vsi katoliško misleči učitelji in učiteljice v katoliški organizaciji, Slomškovi zvezi, da z združenimi močmi vršimo veliko in sveto delo Bogu v čast in v blagor slovenskega naroda; da v strnjenih vrstah korakamo proti cilju, ki smo si ga postavili in da skupno dvignemo svoje glasove za krščansko vzgojo, za versko šolo.

Za vzor smo si pa izvolili velikega sina slovenske zemlje, našega največjega pedagoga Slomška. Kdor se je zatopil v velikansko vzgojno delo našega velikega vzornika, kdor je, čitajoč njegov životopis in njegova dela, razmišljal o njegovem življenju, ki je bilo vseskozi posvečeno Bogu in delu za domovino, kdor se spominja njegovega, za katoliškega učitelja tako značilnega vzklika: »Delajmo, bratje, dokler je čas, saj počivali bodemo v grobu«, ta mora končno vzklikniti iz dna duše: »Ti veliki Slomšek in nihče drugi bodi moj vzor!« Kakor ladja na razburkanem morju se mi zdi danes naša organizacija. Vanjo se zaganjajo valovi od vseh strani in jo žugajo streti in potopiti v globino. Pa na licih zvestih mornarjev ni strahu, ne sije jim iz oči obup, njih usta ne kličejo po pomoči. Zaupno zro na svojega vodnika in na veččega krmarja, ki vodita ladjo in jo gotovo tudi privedeta v varno пристanišče — k cilju. Saj je njen voditelj Bog in njen krmar duh našega velikega vzornika Slomška. Bratje smo in sestre po veri in jeziku, po prepričanju in življenju. Slomškova zveza je ona vez, ki nas veže in druží v eno veliko krščansko družino katoliške inteligence. Oklepajmo se te svoje stanovske organizacije, ogrevajmo se pri njenem ognjišču za vse sveto, za vse dobro in lepo. Dvigajmo ugled Slomškove zveze s svojim zglednim življenjem, z neumorno delavnostjo in utrjujmo njeno moč. Bodimo odločni in nepopustljivi v svojih načelih, bodimo pa vsikdar tolerantni ter prijazni tudi napram tovarišem in tovarišicam izven naše organizacije. Kako lepe so beledé velikega Slovana Kreka:

Sejmo, sejmo semena
Kristove ljubavi
z golgotskega slemena,
da se svet ozdravi! —

Mi naših načel ne vsiljujemo nikomur, a jasno izpovemo, da so nam ta načela tako draga, tako sveta, da si jih ne damo iztrgati iz src. —

Okrepitev naše stanovske organizacije bodi četrta važna točka v našem programu.

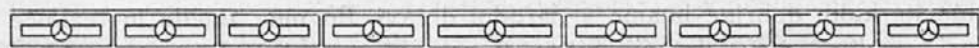
Peta točka pa naj bo povzdiga našega stanovskega glasila »Slovenskega Učitelja«. Ljub naš znanec in prijatelj je to. Šoli, mladini, učiteljstvu in staršem, vsem posveča naše glasilo pozornost, prinaša jim dušno hrano, prinaša tolažbo in krepilo v duhu Slomškovem. Kaj bi bila naša organizacija brez stanovskega glasila danes, ko igra časopisje tako velikansko vlogo! Naša korist in naša čast zahteva, da ohranimo to glasilo,

da je podpiramo in širimo in predvsem, da je čitamo in zajemamo iz njega bogato duševno hrano. —

Tovariši! Tovarišice! To bi bil kratek pregled, površna obnova naših smernic. Že v začetku sem vam povedal, da ne boste slišali nič novega. Pel sem vam staro pesem, ki so jo peli že davno naši bivši tovariši in tovarišice, ko še nas ni bilo na svetu, ki še niso imeli katoliške organizacije, v kateri bi se bili ogrevali in navduševali za svoje svete ideale in ki že davno uživajo zasluženo večno plačilo pri Bogu.

Njihov duh plava danes med nami, ko obnavljamo naš program, ki je bil nekdam tudi njihov. Blag jim spomin! Bili so možje! Tovariši! Bodimo tudi mi možje, celi možje! Odločno zastopajmo svoja krščanska načela; pogumno, neustrašeno vršimo svoj program! Saj vemo, da je z nami Bog, za nami pa ves slovenski narod.

Skrbimo, da se bo enkrat lahko reklo: »Domovina, po svojih učiteljih si postala velika, mogočna, slavna in srečna!« Ti pa, naše verno ljudstvo, čuj naš glas: Kakor ti, tako hočemo tudi mi, katoliško učiteljstvo, povsod Boga! Boga v naših srcih, Boga v naših domovih, Boga v naših šolah. Mi hočemo povsod Boga!

O vzgoji državne in narodne zavesti.¹

Fr. S. Finžgar.

Da ste si izbrali za referat tako snov, mi dokazuje, da popolnoma pravilno mislite in sodite o vzgoji narodne zavesti in državnega čuvstvanja. Iz te zahteve sklepam, da je Vaša sodba ta: Človek bi mislil, da nam sedaj, ko imamo narodno in svojo državo, ni več treba govoriti o narodnosti in državni zavesti. To je dovršeno dejanje in danes samo po sebi umevno, po politični, zgodovinski situaciji. Vendar pa ni tako. Glede državnosti bo treba začeti z abecedo, glede narodnosti pa stopiti iz osnovnih razredov vse više v šolo življenja — in to svobodnega življenja.

Te dve trditvi bom skušal razložiti in dati nekaj praktičnih misli.

Državnost — ali živa, ponosna državna zavest.

Slovinci lastne države pravzaprav nismo nikoli imeli. Kralj Samo in njegovo kraljestvo je bil le trenutek v zgodovinskem razvoju, ki je pa tako daleč v preteklosti, da ni nobenega odmeva več od tam. — Napoleonova Ilirija — je bila poteza dobrega politika, da bi zgradil z

¹ Govor učiteljstvu na slavnostnem zborovanju Slomškove zveze o priliki V. kat. shoda v Ljubljani, Mestni dom, dne 25. avgusta 1923.

Jugoslovani pot Nemcem proti Carigradu. — Kmečki panti, zlasti »moška punta« l. 1573 je vsebovala najbolj izrazite avtonomistične misli, toda s kraljem Gubcem je mučeniško umrla.

Torej: Slovenci smo bili vedno le podaniki — nikoli ne državljanji. Hrvatje so imeli svoje slavne kralje, še slavnejše Srbi. Vsa ta njihova državna zgodovina pa ni bila v toliki daljavi, da bi bil le količkaj kdaj zamrl spomin nanjo. Živa zavest v svojih državljanskih pravicah se je prerila skozi vse krivice in vse suženjstvo do dne osvobodjenja. Narodna pesem ni nikdar utihnila in ni nikoli nehala biti sodna tromba, ki je klicala iz grobov nekdanjo svobodo in gnala junake naroda v politične in ročne boje. Mi imamo kvečjemu Matjaža, ki ga je pravljica — prav po naše — postavila v podzemsko jamo, odkoder naj Slovenec križemrok čaka svoje »stare pravde«. Polotila se nas je neka malodušnost. To malodušje je še zrastle v dobi golega materializma. Otopel je čut, kolike vrednosti je biti državljan; hlapčevanja se je narod privadil, oprijel se ga je pesimizem in suhe skorje je smatral za blagre, ki so mu jih milostno drobili močni in mogočni gospodarji. Prav do danes še segajo ostanki — hvala Bogu, da res samo še ostanki — ki se jim zdeha po loncih predvojne, podaniško-hlapčevske dobe in ne umejo, kake dobrine imamo v narodni državi. Povojne zmede in težkoče pri ureditvi naše države pišejo ti ostanki na rovaš države same kot take in mislijo, da zunaj mej naše domovine cvete povsod sama nekaljena sreča. Zdi se mi, da je smisel za lastno državnost bolj opešala v 20. stoletju kot kdaj prej. Doba kmečkih puntov je prava doba našega viteštva v primeri s polpreteklo dobo. Kaj vse so si upali Slovenci ob času Francozov! Ne raziskujem, kaj je bilo prav in kaj ne, toda ugotavljam, da je vse to razodevalo moč, zavest in pripravljenost za trpljenje in muke v prilog ideje o svobodi in domovini.

Zadnje, že skoraj ugašujoče iskre v slovenski duši pa je razpalila v požar Krekova majniška deklaracija in dokazala, da je treba Mozes a, ki udari na skalo in privre studenec od tam, kjer ga nismo več niti slutili. Kri je kri, dovolj jo je še v našem narodu, samo trkati je treba na skorjo, ki jo je sovražni tujec skozi stoletja umetno in žilavo zidal preko naše državne in narodne duše.

Zato je ena poglobitnih nalog, da vzgojimo — zlasti Vi, učitelji — ljudi za zavedne državljanje.

Prav kratko naj posežem v razvoj države sploh. Prvotna je bila patriarhalna — očakovina. Ni bila navezana na kraj — teritorij. Ko so se ljudje ustalili, so tudi državo obdali z mejami in jo utrdili. Iz absolutne oblasti očakov se je rodila absolutna oblast kraljev: bili so pastirji narodov. Žezlo je bila palica, da so jih topli, kaznovali. Do novega veka ni nikomur prišlo na um, da bi bil sin kaj drugega kot oče. Pastir je rodil pastirja, dninar dninarja, suženj suznja, kralj — seveda kralja. Krščanstvo je prvo proglasilo bratovstvo vseh ljudi. V prvem stoletju so to tudi izpolnjevali. Cele zборе suznjev so kristjani osvobodili, s služki-

njami so krščanske matrone skupaj delale in jedle. Toda razmere — tisočletne — so bile tako močne — in pač tudi človeška slabost kristjanov velika, da niso tega izvedli takoj na celi črti. Treba je bilo krivic, ki so prebudile široke sloje, da so začeli zahtevati pravic. Plot kast se je podrl, pri zakonodaji so začeli sodelovati vsi — in tako danes pri vseh civiliziranih narodih ni ne ene absolutistične vlade več. Za vlad o ljudstva pa je treba zrelosti ljudstva. Ljudje ne marajo biti več podaniki, marveč zahtevajo, da so državljani — in sicer svobodni, udeležujoči se zakonodaje. — Še to je treba omeniti, da so po francoski revoluciji pričeli ljudje ustanavljati in utrjati nacionalne države. Nikjer ni utemeljeno, da mora biti vsaka država nacionalna. Ko bi se pravično vladalo, bi bila država raznih narodnosti prav tako lahko cvetoča, kot država enotne narodnosti. Tu imamo pa zopet zapreko v človeški krivičnosti. Močnejši in napredujoči narod v taki državi se je vedno povzpел za »Herrenvolk« in manjše narodnosti so trpele hude krivice. Zato je svetovna vojska nujno privedla do tega, da so se ustvarile nacionalne države. Naravno je to. Ista kri, isti jezik, ista mentaliteta — je gotovo trdna vez med državljani. In tako je usoda tudi Slovence priklopila nacionalni državi, nas ujedinila z najbolj sorodnima narodoma in nam dala prvič v zgodovini pravico in zavest državljanov — podanike pa je črtala. Ta preokret pa je tako velikanski, da ga splošna ljudska duša ne more kar nagloma doumeti in notranje doživeti: Sedaj je prišel čas, da se ljudstvo zave velike dobrote, duševne dobrote, ki mu jo je izvajala zgodovina narodov. Primerjal bi ta slučaj s kmetom - gospodarjem, in kmetom - hlapcem - tlačanom. Kaj hlapcu mar grunt! Nima ljubezni do njega. Gospodar pa se puli in pravda za vsako staro drevo, ker je njegovo in ga ljubi. Taki gospodarji smo postali mi — in zato je treba velike, močne in požrtvovalne ljubezni za svoj grunt — za našo državo. Ta ljubezen pa mora biti vzgojena. Treba je izkoreniniti tisti naš tisočletni obup. Saj je vseeno, pod kom smo! To je klic hlapcev, sužnjev, tako so klicali Izraelci v puščavi, ko jih je Mozes peljal v svobodo, pa so zdihovali po polnih loncih suženjstva.

Naj se dotaknem mimogrede naših notranjih bojev v državi. Če odkrhnemo vsem tem bojem strankarsko ost, se mi vendar zdi, da je to velika evolucija na dobro, evolucija državne in narodne zavesti. Ugotavljam, da ni prav nobenih centrifugalnih sil več med nami. Trdna zavest, da moramo držati in braniti skupnost države, je tako splošna od Triglava do Vardarja, da se lahko merimo z vsemi drugimi, po vojni nastalimi državami. Vsi pojavi po avtonomijah, federalizmu, republiki so le izraz, da se krepí zavest državljanstva in narodnosti in da narodi odklanjajo instinktivno vsako hegemonijo, žele pa bratske tekme in svojega individualnega življenja in udejstvovanja, ker bo le v korist celotni državi. Zato je nasilno ali umetno izkonstruiranje nekega novega naroda, ki ga ni ne v zgodovini, ne v kulturi, ne v duši naroda, velika nesmiselnost, v katero ne veruje v državi SHS noben odkritosrčen človek.

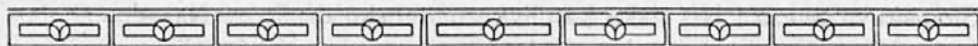
Slovinci pa ne smemo s svojim srcem ostati samo pri mejah, ki nam jih je povojni mir krivično začrtal. Naša ljubezen mora preko teh mej k bratom, ki so odtrgani od nas. Pomnite, da so Lahi od l. 1871 namenoma zmotno učili po šolah, po shodih, po časnikih, da je Postojna, celo Ljubljana — še njihova neodrešena pokrajina! Skrbite, da se zanesse v vsako otroško srce ljubezen do teh resnično neodrešenih naših bratov. O njih danes skoro nihče več ne govori, kar je naša sramota. S tega polja roko strankarske netaktnosti proč — vsi se zlijmo v eno — enotno ljubezen do njih! Ta naša ljubezen mora pa vžigati srca vseh državljanov — doli do Vardarja — in brezdvomno jih bo vžgala, če bomo v prvi vrsti mi Slovenci za te naše brate imeli zadosti vroče in dejanske ljubezni. Vsak otročiček mora vzkipeti, ko zasliši o trtih bratih izven naših državnih meja.

Kaj sledi praktično za Vas iz tega? Učitelji ste — torej učite — učite! Budite zavest državne misli, izrabite vsako priliko za to v šoli in izven nje; izven nje zlasti ljudem s predavanji, s pogovori v družbi.

Kako pa učite? — Najprej morate sami do vlakna poznati našo zgodovino, pa ne samo v suhih številkah, doumeti jo morate s srcem. Svetoval bi vam Grudnovo zgodovino! Od prve do zadnje strani jo poznajte! Od ožjega kroga pojdite z ukom na Hrvaško in dalje v Srbijo. Študirajte bogastvo zemlje, skrite zaklade v njej, gojite narodno pesem. Pripovedujte otrokom, kako smo vsi trpeli. Govorite jim tudi še o Bolgarjih, o Čehih, o Rusih. Slovenec naj se zave, da je bodočnost slovenska! Učite se od Lahov, Nemcev, Madžarov! Kaj so ti ljudje neresnice povedali po šolah! Vam ni treba laži, samo resnico rabite, toda poznati jo morate najprej sami. Proučujte zlasti kulturno in gospodarsko zgodovino vseh narodov jugoslovanskih. Vsako dete naj iz šole ve: Kaj sem? Slovenec, Jugoslovan — Slovan!

Iz teh poučevanj in navduševanj se bo razvila narodnostna misel sama po sebi. Tudi tu ugotavljam, da se je v Slovencih mnogo zamudilo spricho hudih političnih bojov. Ne varajmo se, da nacionalna misel kar sama od sebe preide v meso in kri! Desetletij je treba za to vzgojo. Zato skrbite, da bo Slovenstvo živelo zavedno, prepričano in z deli dokazalo, da spada v vrste kulturnih narodov in v naši državi kot tako na odlično mesto. Budite v otrocih spoštovanje in poznanje naših mož, ki so za narod delovali nesebično na vseh poljih. Stran s suhoparno šolsko metodo. Naj bo ta pri poštevanji ali kjerkoli, ko govoriš o domovini in narodu, bodi mož in daj, da ti narekava srce, ne pa kak učbenik. Sedaj je prišla doba preskušnje za naš narod, ali je zmožen biti narod ali naj ugasne v javnosti — tisti narod, ki je kot podanik kljuboval stoletja — ali naj ta narod kot državljan umre? Na vas je, dragi moji, da ne bo fraza tolikrat pisana beseda, češ, da ste vi pionirji prosvete. Ste — toda samo v ljubezni do naroda in do države. Ves drugi elementarni pouk je samo sredstvo, kako zanetite pravi domovinski ogenj v srcih otrok.

Sklepam: Ne zamerite mi te sklepne besede. Vselej sem rad prišel med vas, kadar ste me pozvali. To pa zaradi tega, ker vidim v vas ideale in heroizem. Za svoj svetovni nazor ste mnogo pretrpeli — in še trpite — toda vztrajate. Čast vam! Naš narod in naša domovina potrebujeta močnih, trdnih značajev. Iskreno katoličanstvo jih je rodilo v vseh vekih svojega obstoja, dočim je materializem zavel že mnogo Slovencev onstran meje pod šovinistično zastavo naših narodnih sovražnikov. Če vas poklic vede v oddaljene kraje — kamorkoli — vaše geslo bodi: Med ljudstvo je moja pot! Ljubite naš narod in naše ljudstvo, to bo jasno vedelo in spoznalo, kdo ga ima v resnici rad. Hvaležnost in uspehi ne izostanejo. Ljubite domovino tudi, ko trpite — toda ljubezen je očiščena in močna — in ona zmagá vse.

U boj za kršćansku školu!

Marko Vunić, ravnatelj gradanske škole — Trogir.

Najveći sadašnji hrvatski pjesnik Vladimir Nazor pjeva u jednoj pjesmi:

»Stisnut će nas skoro jednim grdnom krugom;
Strcat će svoj otrov u sva vrela naša;
I svaki će htjeti da se rukom maša,
Naše sreće, da se titra našom tuđom.

Kopat će po nama, tražit očma svojim
Zlo u svakom miđu, r'ječi, kretnji, gledu;
Klevetu ćeš žutu i zavist ćeš blijedu
Gledati gdje traže pred vratima tvojim.«

Sadašnje školske prilike.

Ove stihove možemo slobodno primijeniti na sadašnje stanje i na izgrađivanje katoličke kulture u Hrvatskoj, Sloveniji i ostalim djelovima naše države, pogotovo na katolički kulturni nazor na svijet i na katoličko školstvo uopće.

Dandanas se na svih strana napada na katoličko učiteljstvo i na kulturne učiteljske organizacije, koje stoje na katoličkim principima uzgoja i školstva; napada se na katoličke privatne škole; stvaraju se nacrti školskih zakona, kojima je svrha dekristijanizacija naroda pomoću škole; vjersku pouku nastoje ukinuti ili je svesti na minimum; zatvaraju se privatne katoličke škole i silom se prisvajaju njihova imovina itd.

Suvišno je uopće i dokazivati potrebu lućenja po kulturnim nazorima. Ta je razdioba provedena gotovo u svim naprednim zapadnim državama. Ona nije štetna ni za državu, ni za narodne, ni za uzgojne interese, kako bi to kod nas htjeli nekoji dokazati. Ova je razdioba

dapače vrlo korisna, jer se pojedine organizacije slobodno razvijaju, usavršavaju i natječu u svom radu. Tako je isto i sa učiteljskim organizacijama.

Katoličko učiteljstvo prema UJU.

Jugoslavensko učiteljstvo, među koje ubrajamo i katoličko učiteljstvo u našoj državi, uvijek je naglašavalo potrebu jedne staleške organizacije. Članovi te organizacije mogu biti pojedini učitelji ili pak posebne grupe. Da ta organizacija uzmogne okupiti sve učitelje u državi, potrebno je da ona uistini bude staleška organizacija. Fakat je da učiteljstvo još nema jedinstvene staleške organizacije, jer, u koliko nam je poznato, u Udruženju Jugoslavenskog Učiteljstva (UJU) nijesu učlanjene ove učiteljske organizacije: Savez hrvatskih učiteljskih društava, Slomškova Sveza i Hrvatsko katoličko učiteljsko društvo »Narodna škola«.

Moramo odmah istaknuti, da mi nijesmo protivni jedinstvenoj staleškoj organizaciji. Ali ova organizacija ima biti staleška i samo staleška. Glasilo ove organizacije ima biti tako uređivano, da ono uistinu bude glasilo cjelokupnog učiteljstva, a da ne napada ničije političko ni vjersko osvjedočenje. Zato se taj list ne smije baviti političkim pitanjima, a o kulturnim i prosvjetnim pitanjima ne smije pisati tako da napada kršćansko, poglavito katoličko naziranje na svijet, propagirajući pri tom protukršćanski nazor na svijet. Nikakva sila ne može utjerati sve učiteljstvo u tabor jedne političke stranke ili jednog stanovitog sistema, koji momentano vlada državom. Kako jedan učitelj može dozvoliti da staleški list napada njegovo političko osvjedočenje? Zato politička pitanja ne smiju ulaziti u staleški organ.

Glavni odbor UJU i redakcija »Narodne Prosvete« mora da zna, da u ovoj državi ima vrlo velik broj učitelja i učiteljica, koji ispovijedaju katoličko, dotično kršćansko naziranje na svijet, nesamo u pogledu privatnog života pojedinaca, nego i u pogledu škole i uzgoja uopće. Zar dotični učitelj ili učiteljica može priznati za svoje glasilo onaj staleški list, koji ujedno napada njegovo vjersko osvjedočenje? Razlike među učiteljstvom, obzirom na političko i religijozno uvjerenje postojale su, pa će i dalje postojati.

Katoličko učiteljstvo ne može da prizna za svoje glasilo »Narodnu Prosvetu«, dok ona piše, da je »religija sredstvo za zaglupljivanje i fanatizovanje«. Ta je fraza čestoput istaknuta u raznim člancima. Ne može ga priznavati dok piše: »Mi smo protiv škole sa nametnutim Bogom« (br. 94); mi smo »za odstranjenje onih, koji su profanisali religiju i nisu težili da njom pitome, no da fanatizuju i zaglupljuju duše« (br. 95); »sloboda škole sastoji u potpunom oslobodenju od uticaja klerikalnih mračnjaka« (br. 95). — »Narodna Prosveta« smatra da su crkvena hijerarhija i svećenici profanisali crkvu, da oni samo fanatizuju i zaglupljuju. Tko je onda predstavnik Kristove nauke? Zar oni, koji bi Krista i danas propeli?

Stojimo na stanovištu, da država ne smije imati monopol na uzgoj i školu. Protiv toga smo da oni učitelji, koji preziru vjeru otaca svojih, odlučuju o religioznom odgoju mladeži. Stojimo na stanovištu da su roditelji u prvom redu pozvani, da odlučuju o uzgoji svoje djece, a ne da se njihovoj djeci nameće onaj uzgoj, kojig oni ne žele.

Mi ne možemo nikomu zabraniti, da ispovijeda svoja načela. Ako oni učitelji, koji ispovijedaju protukršćanski nazor na svijet, hoće da rade u tom pravcu, neka osnuju posebnu kulturnu organizaciju, izvan staleške, s posebnim listom, u kom će raspravljati o tim pitanjima, a ne da u tu svrhu upotrebljavaju staleški list, koji ima biti uređivan samo u duhu staleške organizacije, da ne vrijeđa ničije političko ni vjersko osvjedočenje.

Baš obzirom na kulturne razlike t. j. na pojedina naziranja na svijet, ne može se ni katoličkom učiteljstvom zabraniti, da ono ima i posebnu kulturnu organizaciju, u kojoj će raditi, usavršavati se i razvijati prema svojim načelima. Zato ovakove organizacije nesamo da mogu, nego i moraju imati posebne listove. A ipak uza sve to može se naći način, da učiteljstvo bude okupljeno u jednoj staleškoj organizaciji. Moramo tražiti ono što nas spaja, a ne što nas razdvaja. Spaja nas jedinstvena staleška svijest i jedinstveni staleški interesi.

Jer dokle god UJU bude u kulturnim pitanjima istupalo onako kao do sada, prisvajajući sebi pravo, da kao staleška organizacija govori o kulturnim pitanjima (koji su različiti, dapače i oprečni) u ime čitavog učiteljstva, zalazući se za nacrt školskog zakona, kojim se želi kršćanski uzgoj djece svesti na ništicu; dokle god bude staleški organ donosio napadaje na religiozno uvjerenje velikog dijela učiteljstva; dokle god bude raspravljao o političkim pitanjima, napadao razne stranke, a prema tome i politička uvjerenja pojedinaca — dotle ne može biti govora o jedinstvenosti staleške organizacije. Jer ta jedinstvena organizacija ne bi bila jedinstvena, nego samo organizacija jedne okupirane, pa makar to bila i većina, koja stalešku organizaciju upotrebljava u svrhu stanovitog sistema ili u svrhe svojeg nazora na svijet. Reći će netko: »U svim pitanjima odlučuje većina!« Moramo odmah naglasiti, da u kulturnim i religioznim pitanjima ne priznajemo majorizaciju ili glas većine. U tim pitanjima za nas nije mjerodavna većina, nego glas naše savjesti i naša načela. Zar će se katoličko učiteljstvo za volju većine odreći i svojeg religioznog uvjerenja?

Zato staleška organizacija ima napustiti ta pitanja, baveći se općim kulturnim problemima, u kojima se ovi mogu složiti. Samo u onim pitanjima, koja su nam uistinu zajedna, možemo ići jednim putem. Jer u protivnom slučaju mora doći do nesuglasica, trvenja i razlaza. A to nije u interesu staleške organizacije.

Za ničiju volju i pod nijednim uvjetom ne možemo se odreći svojeg kulturnog programa i svoje posebne kulturne organizacije. Posebne kulturne organizacije postojale su i postojat će dalje, kao što postoje u

ovim naprednim zapadnim državama, a ipak su ovi učitelji okupljeni u jednoj staleškoj organizaciji.

Sve fraze o tobožnoj »jedinstvenosti«, »slozi«, »staleškoj svijesti« itd. nijesu drugo nego svileni plašt, bojadisan slobodnozidarskom bojom. Liberalna javnost preko liberalnog učiteljstva htjela bi da staleška učiteljska organizacija služi protukršćanskom nazoru na svijet. Može li se za takovu organizaciju zalagati katoličko učiteljstvo? Zar da katoličko učiteljstvo bude oruđe u rukama onih, koji idu za dekristijanizacijom škola i čitavog javnog života? Zar da se katoličko učiteljstvo za volju te »jedinstvenosti«, koja ima svoj posebni cilj, odreče svojih kulturnih načela, da se odreče Krista, kršćanskog uzgoja djece i svog vlastitog naroda, koji traži kršćansku školu?

Hajka na kršćansku školu.

Stanoviti nazor na svijet izgrađuje se jedino pomoću škole. Radi toga i nastoji masonerija, da dobije isključivi upliv na uzgoj i školstvo. Ona to radi preko raznih organizacija pod raznim imenima, da oslabi upliv crkve na školu i uopće na uzgoj omladine. Nesamo to, nego oni diraju i u najsvetije pravo roditelja, da im otmu djecu iz naručaja i da njihov upliv unište. A najsvetije je pravo katoličkih roditelja, da oni u prvom redu odlučuju o uzgoju svoje djece.

Odatle eto hajka na kršćansku školu, odatle je nikla misao neke tobožnje slobodne škole, tobožnog liberalizma i tobožnje naprednosti. U čem se sastoji taj slobodomiselní, napredni i liberalni odgoj, pokazuju mnogobrojni primjeri današnjeg lošeg školskog uzgoja, pokazuje opća moralna pokvarenost, pokazuje strašni zločinski slučaj srednješkolca Paskijevića u Zagrebu itd. Ali mi s ponosom ističemo tu činjenicu, da katolički roditelji ne će nikada dozvoliti, da se protiv njihove volje uzgajaju njihova djeca niti u interkonfesionalnom duhu, pogotovo ne u akonfesionalnom duhu.

Preporodna moć katolicizma.

Preporodna ideja obnove na katoličkim temeljima triumfira danas posvuda na svijetu. O tome može da se uvjeri svatko tko promatra najnoviju katoličku akciju u Francuskoj, Italiji, Njemačkoj, a i samoj Sloveniji. Osnivaju se mnogobrojna katolička udruženja i svake se godine održavaju uspjeti dački, gimnastički, opće katolički i euharistički kongresi. Današnja literatura u Francuskoj ima pečat katoličkih preporodnih ideja, a to potvrđuje i razmjerno veliki broj katoličkih književnika. Utješan je i pojav velikog broja obraćenika. Tako talijanski konvertita Papini piše divnu knjigu »Storia di Cristo«.

Vjera i znanost.

Onima, koji vele, da znanost nije u suglasju sa vjerom, neka odgovori Pasteur. Na pitanje nekoga učenjaka, kako može vjerovati

kad uvijek toliko razmišlja i študira, Pasteur je ovako odgovorio: »Baš zato, što sam mnogo študirao, ostao sam vjeran kao bretonski seljak. Ako bih još više študirao, vjerovao bih kao bretonska seljakinja.« — Vjera može i mora biti u skladu s naukom. Zato dobro veli Strossmayer: »Sve što se na polju učenosti i umjetnosti, t. j. na polju prave prosvjete, proizvelo, te zaslužilo neumrlost i vječitu slavu, sve je to plod vjere. »Znanost ne može nadomjestiti vjere, niti može vjeru osnovati, ali može samo življenju služiti pri težnji za visinu idealizma. Zato ne može biti istinite suprotnosti među vjerom i znanošću« (Mareš). Iz svega ovoga vidimo, da se prava vjera ne boji prave nauke, niti prava nauka prave vjere.

Povijest evropske kulture pokazuje nam čitavu plejadu naučenjaka, koji su bili duboko religiozni i koji su u svojim djelima propagirali kršćanski nazor na svijet, jer su bili uvjereni, da jedino ovaj nazor može usrećiti čovječanstvo. Da ih samo nekoliko nabrojimo: Kopernik, Roger Bacon, Newton, Bošković, Galilei, Galvani, Secchi, Le Verrier, Ampère, Linné, Pascal, Pasteur i drugi.

Crkva je bila prva, koja je gojila znanost i umjetnost, te je prva podizala sve vrste škola. A današnja liberalna javnost veli: Škola nek bude bez upliva crkve i nek se luči od crkve. Kao da nauk crkve nije i danas savremen i moderan. Taj nauk bit će moderan do konca svijeta! Danas niti jedna desetina učenjaka ne priznaje materijalizma. I svih mogućih »izuma« nestaje a jedno uvijek čvrsto stoji, a to je: Krist i katolička crkva! A onim materijalistima, koji vam vele, da nema Boga, jer ga ne vide, odgovorite, da vi ne vidite njihovu pamet, pa da je prema tome i nemaju!

Katolička crkva prosvjetljuje i danas divlje narode i ona prva radi oko njihova napretka. Liberalci kasnije dolaze da ubiru plodove, koje je zasadila katolička crkva. Poznati francuski politik Rochefort došao je jednom na otok Novu Kaledoniju u Tihom Oceanu među divljake. Dakako da se je začudio kad je vidio, da oni mole krunicu. Prosvjetljeni Francuz pitao je divljaka: »Što je zar i do vas došla ta neumnost i glupost?« Divljak mu je na to vrlo lijepo odgovorio: »Budi veseo, što je ta glupost došla i do nas, jer da nije te gluposti, bio bih te već davno proždoro.«

Prigovaraju nam, da smo klerikalci, da smo anacijonalni. Naš »klerikalizam« i naš nacijonalizam baziraju se na onim istim temeljima, koje su postavili veliki preporoditelji hrvatskog i slovenskog naroda: Štok, Strossmayer, Pavlinović, Dobrila, Martić, Krek i Mahnić. Mi možemo samo da budemo ponosni, što u svom radu uzimljemo za uzor ove svijetle značajeve i narodne preporoditelje. A tko je našoj književnosti dao prve temelje, ako nije katolička crkva i svećenstvo?

Zadaće katoličkog učiteljstva.

Slovensko i hrvatsko katoličko učiteljstvo svijesno je svoje velike zadaće u radu za duhovni preporod slovenskog i hrvatskog naroda na temelju Hristovih načela. Ono treba da je uvjereno o potrebi ukupnog rada oko izgrađivanja katoličkog nazora na svijet, koji se najviše može postići pomoću škole i organizacije omladine. Nastavnici su u prvom redu pozvani, da budu misijonari prosvjetnog rada nesamo u školi, nego i u javnom socijalnom životu.

Pojedini nastavnik neka pazi na vlastiti samoodgoj, na razvoj svih duševnih moći i na učvršćivanje značaja, jer će samo takovi nastavnici biti pravi lučonoše prosvjete, odlični kulturni radnici i vođe naroda u raznim vrstama organizacija. Oni će biti srce i duša katoličkih prosvjetnih organizacija, kojima je svrha da podignu prosvjetni niveau narodni, da ga oplemene i vođe k višim ciljevima. On će upozoravati narod i na osnove neprijatelja katoličke crkve i katoličke prosvjete; on će ih upućivati i na načela moderne demokracije po kojoj sam narod treba da sudjeluje u stvaranju zakona, koji su od velike važnosti na narodni život, procvat i napredak. Neka narod stvara i školske zakone, a ne iramasoni. Kršćanski učitelji neka osobitu brigu posvete orlovskoj organizaciji, toj četi kršćanskih vitezova, koja ima da bude bedem, tvrđava, štiti i obrana katolicizma. Ova organizacija ima da stvara čelične značajevе i ljude, koji idu k suncu, k idealima, pogotovo danas u doba surovog materijalizma. Treba odlučno raditi i oko učvršćenja i napretka vlastite organizacije. Nikakav strah i obziri ne smiju odvratiti katoličko učiteljstvo od toga puta. Ovdje se radi o vječnim i nepromjenjivim načelima, a tko nije spreman da se i žrtvuje za svoja načela, taj i nije za ovakovu organizaciju. Katoličko je učiteljstvo danas u manjini, ali ono može s ponosom da istakne, kako iza njega stoji čitav katolički narod slovenskoga in hrvatskoga imena. Neka je stoga čast onoj četi katoličkih učitelja i učiteljica, koja je protiv struje i usprkos teških prilika ostala vjerna svome narodu. Možda će doći vrijeme, da će mnogi moliti za pristup u našu organizaciju, a dakako da će ih voditi Bog zna kakvi motivi. Ali znajte ovo: Više vrijedi i mala četa izabranih junaka s jasnim ciljevima i odlučnom voljom, nego čitava vojska onih, koji radi ličnih motiva idu u neku organizaciju.

Prema svojim kolegama drugog naziranja, katoličko učiteljstvo ne smije gojiti mržnje, ali će pobijati i učiteljski liberalizam, koji je isto tako antikatolički kao i ostali. Učiteljstvo treba da stoji na visini, da čuva svoje dostojanstvo i samostalnost svoje organizacije. Stoga katoličko učiteljstvo mora da osudi rezoluciju liberalnog učiteljstva na zborovanju u Ptuju, kojom se ono identificira sa poznatom terorističkom organizacijom.

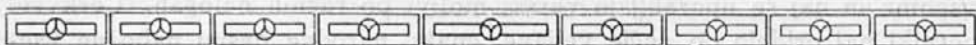
Mnogi u svome radu imaju obzira od t. zv. liberalne javnosti. A gdje je ta liberalna javnost? Zar veću važnost ima nekoliko tisuća liberalaca u Ljubljani i Sloveniji, nego čitav slovenski narod, koji evo i

danas preko svojih raznih organizacija govori, da će ostati vjeran vjeri otaca svojih i koji će sutra javno i svečano manifestirati svoje osvjetljenje.

Ne zaboravimo na koncu, da lijepa imena »slobodna škola«, »boj za reformu«, »kulturni boj«, »napredne ideje« itd. nijesu drugo nego boj protiv slobode škole, boj protiv kulture i prave izobrazbe naroda.

Idimo stoga u narod, poučavajmo ga i odgajajmo ga, branimo tvrdavu katoličke vjere, radimo za ideje narodnog preporoda, te glasno doviknimo čitavom svijetu:

Credo in unam sanctam ecclesiam catholicam!
Gospodine, ostani s nama!

O osnovni šoli.¹

Fort. Lužar.

Duševno ozračje po svetovni vojski kaže intenzivnejše stremljenje po verstvu in npravnosti. Duhovi iščejo nekaj višjega, božanstvenega in se hočejo notranje dvigniti. Pri vseh narodih se poudarja velik pomen verstva in na to naravno moč se ozira tudi vzgojeslovje. Ne bom se spuščal v zadevne dokaze, saj Slovenci sami dobro vemo, da se je v krščanstvu vzdržala kultura našega naroda, dovoljujem si samo navesti iz knjige »Biblijska pedagogija«, ki jo je spisal magister in doktor pedagogike na newyorškem vseučilišču P. R. Radosavljević, naslednje besede: »Vzgojevati kak narod in se ne ozirati na njegovo religijo, se pravi — zdraviti človeka in ne poznavati njegove bolezni. Verska vzgoja je ogromnega pomena za vsak narod in zlasti za nas pravoslavne Srbe, kjer je pravoslavje tako tesno spojeno z našim narodnim imenom, značajem, z našimi narodnimi umotvori in z našo sijajno preteklostjo.«

Ni pa prezreti, da prihajajo večkrat od raznih strani vznemirljive zahteve po odstranitvi religije, po preziranju Kristusovih idealov in seveda po odstranitvi verskonravne vzgoje. Pri preustrojitvi šolstva hoče del učiteljstva iti preko verske trdnosti, oziroma hoče kvečjemu neko moralno ali laično vzgojo, ki pa nima pravega temelja in se lahko vedno po svoje izpreminja. Naraščujoča pokvarjenost mladine že sedaj resno opominja starše, da treba kreniti na drugo pot in postaviti druge moči v obrambo tega zla. Ta samoobrambna in stanovitna moč je krščansko čuvstvovanje ter iz njega izvirajoča notranja popolnost. Ne samo umske, temveč tudi srčne izobrazbe je treba mladini. Enostransko učenje sploh ne sme pre-

¹ Utemeljevanje nekaterih resolucij (II.) šolskega odseka na V. katoliškem shodu v Ljubljani, Union.

več v ospredje, zato opozarjam na sledeče vrstice (iz zadnje zbirke »Stru-
nam slovo«) našega častitljivega pesnika Stritarja:

Srcé brez glave dela zmešnjave;
glava brez srcá tudi ne veljá;
srce in glava, ta je prava.

V predlogu imam etično koncentracijo izobrazbe. V ta namen naj ne bodo navadni šolski predmeti brez zveze z veroukom. Opominjam samo na vsakdanje ravnanje po vesti, ki mora zanimati vsakega značajnega človeka in vsakega vzgojitelja, a čut vestnosti, zvestobe in dolžnosti leži v gojitvi verstva in njega obilnih zgledih. Z versko nrvnostjo bi morali koncentrirati jezikovni pouk, domoznanstvo, zgodovino, petje i. dr. V šolske knjige mora priti več snovi religiozne vsebine in naj se uporabljajo verski motivi po raznih nalogah. Cerkveni pesniki naj pridejo do večje veljave, enako narodne pesmi nabožne vsebine. Odstavki iz biblije, n. pr. prilika o sejalcu, o plevelu* med pšenico o talentih itd. imajo globok nrvstven pomen. Da se vse to spravi v pravo življenje ter združi krščanska vzgoja z narodno in državno vzgojo, je treba učiteljev, ki so sami verskonravnega mišljenja.

Ker vse to neki moralisti zametujejo in ne priznavajo religije kot najtrdnjši temelj vzgoje ter tudi po sedanjih zakonskih predlogih ni pričakovati enotne verskonravne šole, je nastal glas po svobodni šoli ali svobodni pouku. Za vzor prihaja šolstvo na Nizozemskem, Belgiji in drugod, kjer vlada s amoodločba staršev, in sicer za osnovne, meščanske in druge strokovne šole. Vse te šole vzdržuje država. Konkurenca na tem polju je kaj zdrava, kar vidimo že pri zasebnih šolah. Zavedajmo se tedaj tudi pri nas za sestav svobodne šole. Starši, ki so naravno poklicani in dolžni vzgajati otroke, naj zahtevajo v njej samoodločbo in priznanje od države. Krščanska ljubezen in skrb za povzdigo narodnega in državnega blagostanja zahteva, da se vsaj v večjih mestih ustanovijo posebni zavodi za manjnadarjene, nepolnočutne ali slaboumne otroke, ki ne morejo vstopiti v navadno osnovno šolo; nadalje za slepe, gluhone, ogrožene, božjastne in pohabljene. Vzdržujejo naj se mladinski domovi, sirotišča in drugi dobrodelni zavodi. Politika v korist kake politične stranke bodi na osnovni šoli izključena. Z osnovno šolo dvignimo med vsemi sloji zavest za pravo vzgojo. Šola bodi vedno tudi vzgojevalnica in kolikor mogoče delovna šola. Glede sodelovanja mladine pri društvih in še na druge smernice o krščanskodemokratskem šolstvu opozarjam na članek g. Fr. Terseglava v zadnjem »Slovenskem Učitelju«.

Tok časa zahteva, da mora učiteljstvo dobiti večjo izobrazbo, preden nastopa službo med narodom. To je obenem predpogoj za resen napredek naroda. Učitelj sam najbolj čuti, kako potrebna je popolnost pri nastopu v šoli in izven šole. Zato tudi po vseh državah izpopolnjujejo ustroj učiteljišč, odpirajo pa tudi vrata na vseučilišče. Priporočljivo je, da dovrši učitelj učiteljišče ali vso srednjo šolo in potem še poseben pedagogij. Dokler se vse to ne izvrši, naj ima učitelj dostop na vseučilišče in torej

dobi akademsko izobrazbo. Z vstopom na univerzo bi se dvignil naš stan, razni predsodki o učitelju bi izginili in on bi dobil vse drug ugled v družbi. To vidimo pri uradnikih, duhovnikih in drugih. Dostop na univerzo je bil doslej učiteljstvu zabranjen, kar je za stan krivično. Dovršenost posameznika je pogoj za veljavo celote. Povsod se govori o posplošenju vede, a v resnici se stavi zapreke onim, ki bi najlažje dovajali nauke in vzgojo med najširše plasti naroda. Zato bodi zahteva po večji izobrazbi naša kardinalna točka, ki se mora v naši državi čimprej uresničiti.

Meščanska šola.¹

Rudolf Pečjak.

Po vojni so se jele pri nas ustanavljati nove vrste šol: meščanske. Sicer smo imeli že prej dve taki šoli namenjeni Slovencem, izmed katerih je bila ena nemška, toda bili sta pomenljivi več ali manj le za dotične bližnje kraje. Narod v celoti teh šol ni občutil, ni si jih mogel ustvariti kot razvojno stopnjo v svojem gospodarskem in kulturnem življenju in ni vedel veliko za njih cilje. Ljudstvo pozna gimnazije, še celo za realke ve toliko, da pridejo s teh šol inženirji, meščanske šole pa so mu še precej tuje. Zato se bori, kakor vsaka novost, tudi meščanska šola s precejšnjimi težkočami, da prodre korak za korakom v narod, si ga osvoji in dvigne, da se reši tuje teorije in se prilagodi resničnim življenjskim, kulturnim in gospodarskim potrebščinam našega naroda. Ker bodo te šole brezdvomno obstale kakor v vseh drugih naprednih industrijskih in agrarnih državah in se gotovo še lepše razvijale, ker bodo dalje igrale precejšnjo vlogo ne samo v gospodarskem, marveč tudi v splošno kulturnem, narodnem in verskem oziru ravno med ljudstvom, kateremu so namenjene, se mi vidi potrebno, da si v tem parlamentu katoliškega ljudstva ogledamo v splošnem njihov ustroj in izrečemo o njih svoje mnenje.

Ime meščanska šola je nesrečno izbrano in popolnoma zatajuje značaj teh šol. Pravijo pa, da je to ime splošno evropsko in da se ga drži častitljiva tradicija. Najboljši pomen izmed vseh imen ima še nemško Bürgerschule, ker pomeni Bürger bolj državljana kot meščana. Toda ime zgubi sčasoma svoj prvotni pomen in se prav uveljavi pri tistem, ki pozna ustroj in cilje meščanske šole; drugače pa je obratno: ta zamenjuje ime s šolo. Tako sem že sam opazil med ljudstvom in tudi med gojenci, da si marsikdo predstavlja, da pridejo iz teh šol le gospodičimeščani, ki ne smejo več prijeti za ročno delo. To je zmotno. Takih šol bi v resnici Slovenci ne potrebovali, ker imamo takozvanega napol izobraženega proletariata že dosti. Zato sem prepričan, da ugovori, ki prihajajo proti tem šolam tudi iz vrst vernih, naobraženih katolikov, koreninijo ravno v tem, ker imajo skrb, da bi te šole odtujile narod

¹ Govor na V. katoliškem shodu v Ljubljani.

kmetskemu, rokodelskemu in drugemu ročnemu delu in vzgajale, kakor sem že omenil napolizobražene, domišljave in zmaterializirane mlade ljudi, ki bi bili dostopni vsakim frazam. Poglejmo, koliko je na tem resnice, poglejmo, katerim težnjam in ciljem narodovim naj služi meščanska šola, da ga bo dvignila gospodarsko, srčno in umstveno.

Meščanska šola je produkt realistične dobe in se je razvijala v različnih oblikah par stoletij skupaj z realko in se končno ustalila, osamosvojila in se uveljavila v modernih gospodarskih državah. Že iz tega kratkega zgodovinskega pregleda vidimo, da ima ta šola že precej tradicije za seboj, čeprav ne pri nas, vidimo pa iz zgodovine tudi jasno njene cilje in smotre: dvigniti v izobrazbi ves narod, ljudstvo, a ne samo posameznih stanov, dvigniti pa predvsem njegovo gospodarsko življenje, to se pravi, vzgojiti državljane, da se bo znal narod politično tudi sam upravljati, umne trgovce, obrtnike, kmetovalce, predelavce, mojstre, ravnatelje po tovarnah, izobražene gospodinje, obrtnice in končno tudi pisarniške moči. Vidimo, da si je stavila meščanska šola lep cilj in da bi se po svojem pomenu morala imenovati pravzaprav višja ljudska šola. Vsakdo bo pripoznal, da mora biti tudi kmetovalec precej naobražen za voljo sedanjega načina umnega gospodarstva in konkurence svetovne trgovine, istotako čevljar, zidar, krojač, mizar i. dr., ker bijejo vsi hude konkurenčne boje s tovarniškimi izdelki. Tudi sedanje razmere po tovarnah se bodo morale enkrat izpremeniti, kjer sede večinoma na vseh lepših vodilnih mestih tuji in tvorijo nekako kasto proti ubogemu delavcu Slovcu. Kaj ima naš narod od vse lepe jugoslovenske industrije, če pa zasedajo najlepša vodilna mesta tuji? »Saj Slovenci nimate sposobnih ljudi,« to je večer odgovor tovarnarjev in je žalibog tudi deloma resničen. Zato bo pač slovensko katoliško ljudstvo, ko bo to uvidelo, ustanavljalo rado te svoje šole tudi iz gospodarskih ozirrov. Le na ta način se bo narod rešil, da ga ne bo tuji kapital uničeval gospodarsko in s tem več ali manj tudi kulturno.

Ravno delo, veselje do rokodelskega, kmetskega in drugega ročnega dela, mora dihati iz vsega pouka na meščanski šoli. Toda ne samo z besednim poukom, ampak tudi z delovnim. Zato vsebujejo načrti za meščanske šole obsežne vrtove, delavnice za ročna dela, pralnice, kuhinje itd. Seveda še to ni izpeljano, kadar pa bo, takrat bomo šele imeli našo slovensko, jugoslovensko meščansko šolo. Sedaj jo šele ustvarjamo, toda končni obrisi se že kažejo.

Žalibog pa smo živeli Slovenci dolga stoletja gospodarsko in politično nesamostojno in se ravno v tej strani svojega življenja nismo mogli razvijati in smo ostali v omejenih razmerah. Zato živi v našem narodu še vedno misel, da za navadno ročno delo ni treba posebne izobrazbe. Kdor je pogledal v kako višjo šolo kakor je ljudska, misli pri nas, da mora postati gospod. Drugače je v drugih gospodarsko razvitih državah, tako n. pr. na Češkem deček dovrši s 14. letom meščansko šolo in nato gre delat par let k mizarju, kjer se prične učiti, kako je držati oblič, k

zidarju, kjer prične svojo kariero pri mešanju malte, v tovarno ali kam drugam. Ko preteče ta čas, gre še eno leto v tečaj za mojstre in evo jih — polirje, stavbne mojstre, izobražene obrtnike, ravnatelje po tovarnah itd. doma in — po tujih državah, tudi pri nas. A mi?! Na Češkem bodo morali obiskovati obvezno meščansko šolo vsi dečki in deklice, kakor je v novem zakonu predvideno. Učenec tudi na času ne izgubi ničesar. Namesto da bi ponavljal, oziroma hodil v osemrazredno ljudsko šolo, gre pa v meščansko, ker osem let mora hoditi vsakdo v šolo, pet v ljudsko, tri v meščansko.

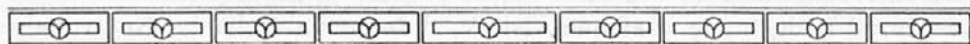
V drugi vrsti ima meščanska šola tudi namen vzgojiti dobre učence za višje strokovne šole: trgovske, obrtne, gozdarske, kmetijske, rudarske i. dr. Tako vidite nima meščanska šola namena odtujiti narod delu, ampak ravno nasprotno ter je zato za nas velikega pomena in sama te vrste. Razen tega so učencem odprte še druge poti: učiteljske, višja realka in razne vojaške šole. Poklicev na izbiro.

Slabo pa bi vršila meščanska šola svojo nalogo v narodu, če bi dajala samo materialne ugodnosti, če bi ne imela še višjih ciljev: biti žarišče narodove srčne in etične izobrazbe, katera se ravno pri naštetih pridobitvenih stanovih dostikrat najboj pogrēša in jih naredi zato mamonle prerad nedostopne vsakemu višjemu duševnemu življenju. Kako malo podpirajo sedaj po vojni ravno ti krogi kulturna društva in kulturne delavce?! V teh šolah naj bi zato narod okusil nekaj občega, še posebej pa svoje lastno kulturno življenje in naj bi zblížale preprostega človeka z izobraženim. Meščanske šole naj pomagajo dvigati narod etično vedno višje, kajti ravno iz njih bodo prišli ljudje, ki bodo igrali pozneje na deželi, v trgih, v raznih podjetjih, tovarnah vodilno vlogo, iz njih se bodo gotovo rekrutirali podrobni delavci v politično upravnih in raznih stanovskih organizacijah. Kako žalostne socialne in moralne razmere vladajo n. pr. po tovarnah, kjer je delavec le navaden stroj. Vsi predpostavljeni doli do preddelavca ga izkoriščajo, za njegovo moralno in srčno vzgojo pa se ne briga nihče. Kako kvaren je že en sam človek, ki je prebrisan, v srcu pa surov, na kakem vodilnem mestu, kjer pride v stik z ljudstvom, kaže vedno življenje. Zato mora ravno meščanska šola izmed vseh šol najbolj paziti na svoj višji vzgojni cilj, ker tukaj se mladi dečki odgajajo naravnost za življenje. Mladini v teh letih kaj radi izpuhtijo ideali, posebno še pri človeku, ki je samo enostransko izobražen in ki se v svoji pubertetni dobi kaj rad nagiba k prevzetnosti in domišljavosti. Vse to je treba že v kalitveti, da se mlada srca ne zastrupijo s tistim takozvanim bahavim, navidezno zrelim znanjem. Samo ena vzgoja pa bo pri tem uspešna, samo ena morala je, ki drži človeka v vseh časih in vseh slučajih kvišku, samo ena morala je, ki daje rast, moč in zdravje narodom, državam in vsemu človeštvu, odkar je na zemlji in odkar bo, ker ga pelje s svojimi višjimi, nadnaravnimi in duhovnimi zakoni po poti pravice, resnice in ljubezni, to je verska. Zato zahtevamo krščansko vzgojo še posebej v teh naših gospodarskih šolah; mlada srca naj občutijo,

da jih obdaja vedno tudi kraljestvo duha. Le tako se bo posrečilo obvarovati narod v teh višjih ljudskih šolah gnilega materializma. Brez verske vzgoje bi pešala tudi narodna, državljanska in socialna vzgoja, kajti mlada duša je podobna roži, utrgaj ji en list in vsi drugi se za njim takoj ospó. Ta list pa je vera.

Velik, lep cilj, ki si ga je postavila meščanska šola posebno v sedanji dobi, ko smo prišli iz suženjstva na svobodo in v narodno državo, je: poglobljati, razvijati v ljudstvu res pravo narodno, državljansko in socialno čuvstvovanje in ga osvoboditi materialističnega egoizma, ki je smrt vsemu temu plemenitemu čuvstvovanju. Tudi meščanska šola naj doprinese svoj del bratskemu sporazumu in bratski ljubezni, pa tudi kulturnemu umevanju drug drugega po širni lepi Jugoslaviji. V to je poklicana ta šola, ker globlje izobrazuje najširše plasti naroda in ne samo posameznikov. Iz meščanske šole naj zraste mogočen steber naši mladi državi.

Ljudstvo, tvoji višji srčni in umstveni naobrazbi je namenjena ta višja šola, zato je tvoja dolžnost, da se samo boriš zanjo, jo zahtevaš in čuvaš, če hočeš korakati z drugimi narodi vzporedno naprej.

O strokovn. šolah za nepolnočutne.¹

A. Lebarjeva.

Mi vsi, ki nas je življenje obdarilo z mnogimi in raznovrstnimi darovi, obrnimo danes tudi svoj pogled na stranpota in obpotja naše življenske ceste, da v izobilju ne pozabimo njih, ki so ubogi, zapuščeni in bedni.

Razne telesne in duševne betežnosti so jim zastavile udobno življensko pot, po kateri hodimo mi in na katero vodimo naraščaj našega naroda. Ustaviti se je moral že namerjeni korak za skupno potovanje do časnih in večnih ciljev: obstali so ob življenski poti in zato stoje takorekoč tudi izven človeške družbe.

Oni, v katerih imenu stopam pred elito katoliškega shoda s prošnjo za pomoč, so: slepi, gluhonemi, slabonadarjeni, slaboumni, božjastni in pohabljeni ter zanemarjeni, ogroženi in pokvarjeni otroci.

In česa prosim zanje? Tega, kar imajo pravico zahtevati: pouka, vzgoje, oskrbe in nege.

Zaradi svojih telesnih in duševnih nedostatkov se ne morejo udeleževati vzgoje in pouka skupno z zdravimi in polnočutnimi sovrstniki. Zato potrebujejo posebnih vzgojnih in učnih vplivov, da pridejo do izobrazbe, ki je zanje mogoča ter izrabijo svoje četudi skromne moči v

¹ Poročilo pri zborovanju šolskega odseka na V. katoliškem shodu v Ljubljani, Union, dne 27. avgusta 1923.

splošno korist; kajti brez vzgoje in primerne pouka bi bili le v breme družini, občini in državi.

Upravičenost njihovih zahtev pa podpira tudi krščanska ljubezen do bližnjega. Najlepše udejstvuje to ljubezen sam božji Učenik, ki preko dveh tisočletij sem kliče: »Pridite k meni vsi, ki ste trudni in obremenjeni!«

Zlasti v današnjih dneh mrzlega egoizma naj v tem smislu prenavlja krščanska ljubezen do bližnjega površje zemlje z velikimi dobrinami telesnih in duševnih karitativnih del, da bodo vsi bedni in zapuščeni deležni sadov »nove in velike zapovedi«. Gorje človeški družbi, ako v ledenih sponah egoizma zamre ljubezen do bližnjega! Tedaj zapade človeštvo v brezsrčno poganstvo, ki uniči vsestransko kulturo današnjih dni in tedaj tudi nismo več daleč od izpostavljanja pohabljenec. Kajti že vstajajo krivi preroki, ki obsojajo sočutje do bolnih, slepih, gluhtonemih in slaboumnih ter zahtevajo kratkomalo njihovo odstranitev, t. j. smrt (Huxley, Tille, Keller, Plötz). Mi pa vsi vemo, da v vsakem še tako pohabljenem telesu živi duša, ki je podoba božja, in to hočemo rešiti in povesti k večni Luči! Zato:

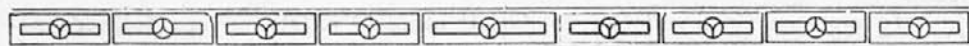
Na poti k luči vzemite vse s sabo,
vse tiste, ki sreča skriva jim lice,
ki tavajo v temi, ki žar jim ugaša,
otroka, ki nima zvezde vodnice,

vse tiste, ki begajo v noč in trpljenje.
Vi, srečni romarji v večno življenje,
peljite vse s sabo v ljubezni čuteči,
peljite vse s sabo k Luči in Sreči!

(P. R. — M. E.)

Prosim, da častiti zbor v prilog najrevnejših izmed revnih sprejme tudi sledečo resolucijo:

Ker ima vsak državljan pravico do vzgoje in izobrazbe, zahtevamo to pravico tudi za vse one, ki zaradi svojih telesnih in duševnih nedostatkov stoje takorekoč izven družbe, to so slepi, gluhtonemi, slabonadarni, slaboumnii, božjastni in pohabljeni, zanemarjeni, ogroženi in pokvarjeni. Zanje zahtevamo potrebnih šol, da se vzgoje in izuče za kolikor moči koristne člane človeške družbe, za vzgojo in učenja nezmožne pa potrebnih zavodov. K tej zahtevi nas ne sili le krščanska ljubezen do bližnjega, temveč tudi skrb za povzdigo narodnega in državnega blagostanja.

Zborovanje šolskega odseka na V. katoliškem shodu v Ljubljani,

dne 27. avgusta 1923.

Predseduje semeniški ravnatelj Ignacij Nadrah. Za podpredsednika se izvolita prof. Josip Osana in nadučitelj Iv. Strukelj, za zapisnikarja gđčna. Anica Lebar, kateheta Andrej Ažman in Val. Tomc.

Pred pričetkom zborovanja pozdravi udeležence dubrovniški škof dr. Josip Marčelić in bodri navzoče učiteljstvo, naj polaga prav tako važnost na srčno

kulturo kakor na umsko vzgojo. Današnji svet boleha na pomanjkanju srčne kulture.

Zborovanja se je udeležil tudi papežev nuncij Pellegrinetti, škofa dr. Jeglič in dr. Karlin, poslanca dr. Korošec in A. Sušnik, višja šolska nadzornika Wester in Gabršček in veliko število učiteljev, učiteljic, duhovnikov in drugega občinstva.

V nastopnem prinašamo kratko poročilo o vsebini referatov in končno besedilo sklenjenih resolucij.

I. Splošna načela. (Referent prof. dr. I. Samsa.)

Naloga katoliškega shoda je, vsemu našemu javnemu življenju začrtati pot po večno veljavnih načelih katoliške vere. Če si hočemo po teh načelih urediti bodočnost, se moramo najprej ozreti v šolo. Kdor ima mladino, ima bodočnost. Kakršna je naša mladina, taka bo naša bodočnost.

Stojimo pred novim šolskim zakonom. Načrt za ta zakon — za osnovne in srednje šole — so napravili ljudje, ki niso upoštevali naših razmer in ne našega katoliškega vernega ljudstva. Ta načrt še ni zakon, a lahko postane čez noč. Katoliški shod je poklican, da glasno in nedvoumno ugotovi zahteve slovenskega ljudstva glede naših šol.

Podlaga šolskim resolucijam, ki jih je sestavil pripravljalni odbor s sodelovanjem zastopnikov Slomškove zveze in srednješolskih profesorjev, so nastopna načela:

1. Otroci so last staršev. Starši bodo od njih dajali odgovor. Zato so starši odgovorni tudi za vzgojo svojih otrok. Zato morajo imeti starši pravico, odločevati o vzgoji otrok. Naše katoliško ljudstvo, ki je po veliki večini verno, zahteva versko vzgojo svojih otrok.

2. Namesto staršev pa vodi po božji zapovedi versko vzgojo v šoli katoliška cerkev, ki ji je njen ustanovitelj zapovedal: »Pojdite in učite vse narode!« Zato mora cerkev imeti v šoli pravico ne samo učiti verouk, ampak tudi voditi versko vzgojo, ker vsaka prava vzgoja — tudi narodna in državljanska — mora sloneti na verski podlagi. Cerkev ima pa tudi pravico čuvati, da pouk v ostalih predmetih ne nasprotuje verski vzgoji. To jasno določa cerkveni zakonik can. 1372, 2. can. 1373; zlasti pa can. 1381, § 1.: »Religiosa iuventutis institutio in scholis quibuslibet auctoritati et inspectioni Ecclesiae subicitur.« § 2.: »Ordinariis locorum ius et officium est vigilandi, ne in quibusvis scholis sui territorii quidquam contra fidem vel bonos mores tradatur aut fiat.«

3. Država ne sme imeti monopola na šole. Zato zahtevamo, da imajo zasebne šole, ki so pogosto boljše kot državne, iste pravice kot državne, če izpolnjujejo vse tiste zakonito določene predpise, ki jih država zahteva v državnih šolah.

To moramo zlasti odločno poudarjati nasproti načrtu novega šolskega zakona — za osnovno in srednjo šolo —, ki hoče zasebno šolstvo omejiti ali popolnoma uničiti. Vprašamo: Zakaj in čemu? Ne moremo najti drugega vzroka kakor kulturnobojne namene. Za zasebne šole zahtevamo popolno enakopravnost z državnimi šolami v imenu svobode, v imenu pravičnosti in v imenu zdravega šolskega napredka.

Nato predlaga govornik primerne resolucije, ki so se po živahni debati, ki so se je udeležili kateheti: Zaplotnik, Čadež in Ažman, učitelji (oziroma nadučitelji): Bric, Ambrožič, Rustjan, Žužek, prof. dr. Grafenauer in drugi, sprejele v spodaj določeni obliki.

II. Osnovne, meščanske in strokovne šole.

O tem vprašanju so referirali trije govorniki. Najprej se je razpravljalo o osnovnih šolah (referent nadučitelj Fortunat Lužar).

Nato je razpravljajl odsak o meščanskih šolah (referent Rudolf Pečjak).
Govornik je opozarjal na napačna mnenja, ki jih ima ljudstvo o meščanskih šolah.
Naziv teh šol, ki je sicer utemeljen v zgodovini te vrste šol, a danes popolnoma
neprimeren, zavaja ljudi, da menijo, da so meščanske šole samo za take ljudi,
ki si ne bodo služili kruha z ročnim delom. A baš nasprotni namen imajo
meščanske šole. Nuditi hočejo višjo izobrazbo tistim mladeničem in mladenkam,
ki ne bodo študirali dalje, ampak se bodo udeleževali kot umni gospodarji na
kmetih, kot obrtniki, kot trgovci, kot kvalificirani delavci in pa predelavci v
tovarnah. Baš za te stanove, ki so v veliki nevarnosti, da precenjujejo pomen
materielnih dobrin, hoče vzgojiti meščanska šola naraščaj, ki bo imel smisel
tudi za splošna kulturna vprašanja in ki bo v občevanju s podrejenimi osebami
kazal srčno kulturo, kakršno more dati le vzgoja na krščanskih načelih.

Strokovna učiteljica gđna. Anica Lebar je govorila o vzgoji bolnih, pohab-
ljenih in duševno zaostalih otrok.

Vsem predavanjem je sledilo živahno odobravanje. Pri debati je sprožil
minister n. r. dr. A. Korošec misel, naj se posvetuje Slomškova zveza tudi o
novem tipu šole, ki so ga pred enim letom uvedli na Turinškem: o takozvani
enočni in produktivni šoli. Ker se izdeluje pri nas novi šolski zakon, ki se bo
predložil seveda predvsem na podlagi vzorcev iz drugih držav, želi govornik,
da napiše kak strokovnjak tudi o tem vprašanju razpravo za »Slov. Učitelja«.

(Glej o tem zadaj na str. 142.)

A. L.

Resolucije šolskega odseka na V. katoliškem shodu.

I. Splošna načela.

1. V šolskih zadevah imajo pravico odločevati starši, cerkev in država.
2. Kakor ima država pravico zahtevati določeno mero znanja in držav-
ljansko vzgojo, tako imajo katoliška cerkev in katoliški starši pravico zahtevati
katoliško vzgojo otrok.
3. Zato zahtevamo za naše šole, naj bosta vzgoja in pouk v vseh predmetih,
v kolikor zadevata verskonravno stran, uravnana po načelih katoliške vere.
4. Šola naj goji ljubezen do naroda in države. Trajna in požrtvovalna lju-
bezen do naroda in države pa more sloneti le na verski vzgoji.
5. Verouk bodi obvezen predmet v vseh državnih šolah. Obvezne morajo
biti tudi verske vaje.
6. Cerkev ima pravico voditi in nadzorovati verouk v šoli in čuvati, da
se v šoli ne bo kaj učilo ali delalo proti veri in npravnosti.
7. Verski pouk in verske vaje morajo oskrbovati od cerkve pooblašteni
katoliški duhovniki, le v izjemnih slučajih tudi druge od cerkve pooblašcene
učne moči.
8. Poleg države in učiteljstva morajo imeti cerkev in starši v šolskih od-
borih (krajevnih, okrožnih, pokrajinskih in osrednjih) primerno zastopstvo.
9. Poleg državnih so dovoljene tudi zasebne šole. Država jih mora pod-
pirati. Vse tiste pravice, ki jih imajo državne šole, zahtevamo tudi za zasebne
šole, ako te izpolnjujejo vse tiste zakonito določene pogoje, ki veljajo za dr-
žavne šole.
10. Veroučitelje na državnih šolah nastavlja državna oblast le v sporazumu
s cerkveno oblastjo.
11. Marijine kongregacije in druge izključno verske organizacije so od
šolske oblasti neodvisne, zato jih ta ne sme ovirati.
12. Šolska oblast naj s primernimi odredbami in s potrebno strogostjo
prepreči kvarne vplive na šolsko mladino, zlasti kvarni vpliv slabih stanovanj,
gledaliških in kinematografskih predstav, pri čemer naj jo podpirajo tudi druge
državne oblasti.

II. Osnovne, meščanske in strokovne šole.

V smislu izraženih splošnih načel zahtevamo:

1. Pouk katoliških otrok v katoliških krajih naj v vseh predmetih oskrbujejo le versko in nravno neoporečene katoliške učne moči.

2. Država mora versko šolo, osnovno, meščansko ali strokovno, zakonito in obvezno uvesti ter vzdržavati, kjerkoli jo zahtevajo starši za zakonito določeno število otrok.

3. Za izobrazbo vzornega katoliškega učiteljstva zahtevamo katoliški pedagogij, iz katerega bodo izšle ne le strokovno temeljito izobražene, ampak tudi verskonravno utrjene učne moči.

4. Obžalujemo, da se je del slovenskega učiteljstva odtujil verskemu pričanju svojega naroda in da sovražno nastopa proti tovarišem, ki javno izpovedujejo katoliška načela. Učiteljem iz »Slomškove zveze« izražamo zahvalo in priznanje; slovensko katoliško ljudstvo je z njimi.

III. Srednje šole.

1. V smislu prej navadenih splošnih načel zahteva katoliški shod versko srednjo šolo.

2. Dokler take državne srednje šole ni, naj srednja šola ne nudi samo umske izobrazbe, ampak tudi verskonravno vzgojo za življenje. Zato naj se verouk poučuje v vseh razredih vseh srednjih šol — tudi strokovnih in tehničnih — najmanj po dve uri na teden.

3. Z ozirom na kulturno nalogo, ki jo ima Jugoslavija kot most med vzhodom in zahodom, ter z ozirom na kulturno zgodovinski in etični pomen, ki ga ima poznavanje grške in rimske kulture za naš narod, zahtevamo, da se ohrani humanistična gimnazija neokrnjena.

IV. O izvenšolski vzgoji srednješolske mladine.

1. Katoliški shod opozarja na škodo, ki jo trpi izvenšolska vzgoja srednješolske mladine v moralnem oziru in glede učnih uspehov v šoli radi silnega pomanjkanja stanovanj. Zato naj se:

a) ustanovi za dijake, ki se vozijo po železnici v šolo, v vsakem mestu dnevno zavetišče, kjer bodo dijaki lahko plodonosno porabili čas, ko čakajo na vlak. V ta zavetišča naj se sprejemajo tudi dijaki iz mesta, kateri doma nimajo primerne prostora za učenje.

b) Pomanjkanje stanovanj in vzgojni momenti zahtevajo, da se ustanove v vseh mestih, kjer so srednje šole, dijaški konvikti, ki bodo pod strokovnim vodstvom skrbeli za umstveni in nravni napredek njim izročene mladine. V tem oziru priporoča katoliški shod podpiranje društva »Pripravniki dom«, ki name-rava zgraditi tak konvikt za učiteljiščnike. Že obstoječi konvikti naj se po možnosti razširijo.

2. Posebna pozornost naj se posveča razširjanju Marijanskih kongregacij za srednješolsko mladino.

3. Za izpopolnitev splošne izobrazbe in vzgoje se priporoča ustanovitev dijaških odsekov pri katoliških kulturnih organizacijah, pri katerih je srednješolski mladini po šolskih predpisih dovoljeno sodelovati.

V. Za visokošolce.

Slovenski narod se zaveda ogromnega pomena, ki ga ima za njegov duševni in gmotni napredek vseučilišče, lastno kulturno ognjišče. Zaveda se tudi dolžnosti, da pomaga pri nalogi, da se vzgoji zadostno število strokovno prvovrstne in npravno dobre inteligence. Zato priporoča katoliški shod ustanovitev

društva, ki bi si stavilo za nalogo, da čimprej zgradi v Ljubljani vseučiliški dom, kjer bi imeli visokošolci primerna stanovanja in tudi druga sredstva na razpolago, ki so jim potrebna za strokovno izobrazbo in нравno vzgojo.

VI. Društvo »Krščanska šola«.

Katoliški shod pozivlja vse zavedne jugoslovanske katoličane, da stopijo v društvo »Krščanska šola«.

Slovenske čitanke za osnovne šole.

J. E. Polák.

(Dalje.)

Zelo lep je tudi berilni sestavek 83. Čuti na str. 65. Ta se mi vidi v enem oziru komplementaren k »Človeški duši«, v drugem oziru pa sem uzrl v njem uvod k realistični in tehnični snovi, ki jo nudi ta čitanka v prikuplivi maniri, ki se mi vidi nekak ekstrakt iz Scharelmanna, Schmeila in Erjavca. Ali niste imeli občutka, da berete povest, ko ste brali berilni sestavek 30. Hiša na str. 30.? — Opisali pa ste v resnici na mikaven način hišo in njeno najbližjo okolico. V podobni maniri so pisani tudi berilni sestavki števil 37., 48., 50., 79. Tudi berilne sestavke števil 96., 104., 106., 109., 120., 126., 135., 137., 143., 147., 149. vrstim v to skupino, a so obdelani ti še lepše; ume se, da nudijo berilni sestavki števil 96., 104., 109., 120., 135. miljeje za dotično skupino; in to je lepa poteza; zakaj otrok mora vedeti, v katerem obsegu deluje, in le tako mu je mogoče delovati produktivno; a če se bomo mogli ob samih produktivnosti otrok, kot meni Flere, dvigniti na višek, dvomim; ne trdim, da v otrokih v dobi od 7.—14. starostnega leta ni teh moči, a sem uverjen, da so preslabotne (in tudi časa ni za izlete, eksperimente itd.), da bi obvladali ob samih produktivnosti otrok ono snov, ki jo zahteva moderna osnovna šola od otrok. Tudi zemlja ima v sebi produktivno moč, a rabi za razvoj te svoje produktivnosti obdelovanja, gnojenja, semena itd., da ne producira (ne rečem samega) preveč plevela. In tako bomo morali tudi otrokom nuditi snov še tudi v bodoče v reproduktivni maniri, četudi ne z napisovanjem itd. Toda o tem natančneje, ko dospem do tja, kjer bi se po mojem mnenju morala ločiti literarna čitanka od realno-tehnične.

Ob »Drugi čitanki« pa samo trdim, da je podala propedeutiko za realistični del pouka v skoro mojsterskem slogu. Seveda, s tem pa ni rečeno, da so vsi berilni sestavki, ki nudijo propedeutiko za realije, enako dobri; so tudi slabši med njimi. Resnica pa je, da nudijo dovolj osnove za nadaljnje delo; toda, kako je Ljudevit Černej na to osnovo naslonil svoje delo, o tem bom govoril pri oceni »Tretje čitanke«. Engelbert Gangl in Ferdo Kleinmayr sta pokazala pot iz hiše na dvorišče in od tu na vrt, sadovnjak, polje, travnik, gozd, vinograd itd. Njun lastni milje pa ju je izvabil tudi na morje; in zdi se mi, da je to obzorje le malo preobširno za to dobo; nekaj drugega pa je, če sta mislila na — iredento in sta hotela vsejati že v tej dobi seme, ki naj vzkali tekom let. Ne bo pa za to stopinjo berilni sestavek števil 27. Milan na str. 27. Isto bi trdil tudi o berilnem sestavku števil 25. Jurček-mornarček na str. 26.

Ko sem prebral berilni sestavek 26. Le sekaj, sekaj smrečico!, sem se zadovoljen namuznil; zakaj menil sem, da sta občutila tudi Engelbert Gangl in Ferdo Kleinmayr potrebo literarne čitanke, ki nam jo je umoril regulativa iz leta 1854. Žal, da sem potem iz basni, ugank, pametnic itd. spoznal, da je šlo tudi tema dvema za literarno čitanko v smislu opredelitve literarne

snovi, t. j. sta ji hotela dati tudi potrebno osnovo. Toda to ni namen prave literarne čitanke; zakaj prava literarna čitanka nudi snov, ki dvigne narodni ponos že v mladi dušici in mu utira pot do onega, o čemer sanjata sladki sen Erjavec in Flere, ki zbirata tako snov, a ne bo ljudi, ki bi jo uživali, če bomo že v osnovni šoli literarno snov le opredeljevali v igre, romane, povesti, pesmi, uganke, pametnice, basni itd. Malo sestavljavcev čitank tudi pomisli, da rode basni mnogo razočaranj (otrok vzame v šoli vse resno!) in da so pametnice itd. dozorele v človeku šele tedaj, ko so mu začeli lasje — siveti. Le nikar vedno po starem tiru; ni vse zlato, kar se svetí; in samo to je imel rajnik prof. France Fabinc v mislih, ko je zapisal v svoji oceni priliko o »k r a j - c a r j i h«, pa ga niso umeli in lopnili po njem s kolom; pa čisto po nepotrebnem.

Pohvalno moram tudi omeniti, da sta Engelbert Gangl in Ferdo Kleinmayr v »Drugi čitanki« posvetila zdravstvu cel del (3.). Lepo je ton za to stopinjo zadet v sledečih berilnih sestavkih (nekatero od teh sem že omenil zgoraj in zdí se mi, da se je tu nekaj pri urejevanju razmehnilo 79., 83., 86., 87., 88., 89., 90., 91., 96., 98., 100., 101.

Slabo pa je obdelan 5. del »Druge čitanke«. Osnovne pojme o domovini bi znal podati Ferdo Kleinmayr; zakaj o tem pričajo njegovi berilni sestavki, ki sem jih omenjal že goraj, ko sem govoril o propedeutiki za realije itd. Tudi zgodovino bi bili na ti stopinji morali nuditi drugače. Slož za to stopnjo razvoja bi bil primeren tak, kot ga najdete v berilnem sestavku 145. na str. 110. Ume se, da se ne ogrevam ob tem za same divje in povodne može itd.; a tudi te prikazni so priče iz zgodovinskega razvoja našega naroda, kakor je Kralj Matjaž i. dr. Tudi spis o kralju bi bilo nuditi — poleg anekdot — še v drugem tonu; čeprav ne izčrpno. Če sodi v to stopinjo razvoja tekst v srbohrvaščini, dvomim; blebetati pa zna tudi papiga. Tudi sem mnenja, da bi mladina lepoto »Narodne himne« spoznala šele tedaj, če bi jo spoznala najprej v materinščini; in tudi »Narodna himna« se da prevesti. Zelo čudno pa se mi zdí, da so zašle v »Drugo čitanko« biografije. Čemu? — Kdor meni, da poznam kos francoske zgodovine, če vem, da je bil Napoleon I. Bonaparte rojen na Korziki, da je bil francoski cesar, da se je bojeval s tem in onim narodom in da je umrl na otoku Sv. Helena, temu se ne čudim, če meni, da poznam kos slovenske kulture, če vem o V. Vodniku, A. M. Slomšku in J. Stritarju to, kar mi nudi v tem oziru »Druga čitanka«. Še sedaj, ko sem se dokaj vživel v to in ono literaturo, mi prizadene študij te in one biografije precej težave; in prav nič me ni sram povedati, da te in one pa sploh ne razumem. Pa bi imel otrok sedmih let kaj od tega? — Kdor trdi to, uči v šoli za parado; in parada je privedla tudi v osnovne šole biografije; ob pripovedovanju teh pa se vselej domislím zajca, opremljenega s cilindrom, naočniki in frakom.

Možato pa se mi vidi to, da se Engelbert Gangl in Ferdo Kleinmayr nista ognila verskonravne vzgoje. Sledi teh sem našel v prav lepih sledečih berilnih sestavkih štev. 24., 53., 54., 55., 57., 58., 59., 60., 61., 107., 111., 116., 117., 124., 128., 151. Kdor meni, da je taka snov tej in oni čitanki na škodo, ta sploh ne ume izraza »nacionalna vzgoja«. Ravno verski moment tvori bistveni del nacionalne vzgoje; kar pa tiče onega izbegovanja pótém kulturne morale, ne velja; zakaj kulturno moralo po svojih nazorih ima lahko vsak (tudi divji) narod; a je veliko vprašanje, če vodijo tí nazori do človeka in pótém tega do človečanstva, ki se kaže v dejanski ljubezni do bližnjega. Do te pa vodi verskonravna vzgoja in mora voditi; kajti ona opira svoje nauke na nauke Onega, ki je postavil zapoved o veliki ljubezni do bližnjega. Sicer pa je tudi dolžnost vsakega učitelja, ki si lasti prilastek »ljudski«, da upošteva posebno ob vzgoji reklo: »Romae vivitur more romano!« Kdor pa tega ne more, je bolje, da ne postane učitelj; zakaj on zagreni življenje sábt in drugim.

(Dalje prihodnjíc.)

Svojemu dragemu narodu!

Njeno Veličanstvo kraljica Marija je porodila danes zjutraj, dne 6. septembra, moško dete, ki je postalo kot prvorojenec po členu 56. naše državne ustave Moj prestolonaslednik kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev z vsemi pravicami, ki mu jih dajejo za to ustava in državni zakoni.

Ko to objavljamo, pošiljamo radostno Svojim dragim Srbom, Hrvatom in Slovincem in vsem ostalim državljanom naše kraljevine Svoj kraljevski pozdrav.

Dano v Našem kraljevskem dvoru v Beogradu, dne 6. septembra 1923.

Aleksander I. s. r.

Ta dogodek je sprejel ves jugoslovanski narod z velikim veseljem ter želel srečo vladarski hiši in državi.

Odkritje spominske plošče † Antonu Kržiču.

Dne 5. avgusta t. l. je bila v Rakitni nad Borovnico odkrita lepa spominska plošča † profesorju, častnemu kanoniku, slov. pisatelju in vzgojitelju Antonu Kržiču. Istočasno je bilo s tem slavljem združeno tudi posvečenje novih bronastih zvonov.

Rakitna doslej še nikdar ni bila doživela kaj tako lepega in pomembnega. Pa se je teh dveh izrednih dogodkov tudi zavedala in je okrasila prijetno gorsko planoto z mnogimi slavoloki in visokimi mlaji, s katerih so te pozdravljali krasni rdeči naglji in lepe slovenske trobojnice. Pa topiči so pokali, da je odmevalo po vsej planoti. In ljudstva se je bilo zbralo od blizu in daleč, da ga toliko doslej še ni bilo v Rakitni.

Ob 10. uri je g. kanonik Alojzij Stroj blagoslovil nove zvonove, imel nato v cerkvi prav lep govor, v katerem je ljudstvu razlagal vzvišeni pomen zvonov in obenem mojstrsko združeval prelepe in vekovite nauke rakiškega rojaka Antona Kržiča. Po sv. maši pa se je podalo vse zbrano ljudstvo v velikem sprevodu, pred katerim je šla šolska mladina z zastavo in večja deputacija Dru-

štva rokodelskih pomočnikov iz Ljubljane tudi z zastavo pred rojstno hišo † Antona Kržiča, ki je bila prav lepo ozaljšana ter obdana od množice visokih mlajev. Tu je g. kanonik Alojzij Stroj v spremstvu več duhovnikov pozdravil vse navzoče, posebej še učiteljstvo Slomškove zveze, ki je prihitelo počastiti in izkazat čast svojemu velikemu prijatelju ter dobrotniku, pozdravil zastopnika pokrajinske šolske uprave g. Narte Velikonjo in druge ter izročil zbranim pozdrave gospoda knezoškofa, ki se osebno ni mogel slavljia udeležiti, dasi bi se ga rad, ker ima pokojnega Ant. Kržiča kot svetega moža v veliki časti. Učiteljstvo je zapelo nato pesem »Naroda cvet« in predsednik Slomškove zveze g. Ivan Štrukelj je povzel za besedo ter govoril navdušeno slavnostni govor, v katerem je na prav zanimiv način očrtal življenje in delovanje pokojnega slavljenca od rojstva do smrti. Kljub temu, da je dokaj dolgo govoril med največjo vročino, je ljudstvo vztrajalo in z velikim zanimanjem sledilo njegovim izvajanjem. V imenu pokrajinske šolske uprave je govoril g. Narte Velikonja, član višjega šolskega sveta, ki je proslavljal pokojnega slavljenca kot člana bivšega deželnega šolskega sveta, v katerem je pokojni Kržič deloval nad 20 let v dobrobit slovenske šole in slovenskega naroda. G. dr. Puntar pa je v svojem govoru naglašal delo kulturnih delavcev in še posebej delo Kržičevo, čigar zasluže moramo ceniti nad zasluže generalov; kajti on nas je navduševal s svojimi mnogobrojnimi spisi za ljubezen, mir, srečo. Delo kulturnih delavcev ustvarja dobrine za človeštvo, delo generalov pa jih uničuje. G. duh. svetnik Ant. Čadež je v svojem govoru navajal zlasti zasluže Kržičeve na vzgojnem polju, omenjajoč Kržiča kot ustanovitelja »Katehetskega društva«, v čigar imenu je prišel na slavnost ter naglašal Kržičevo prizadevanje za složno vzgojno delovanje duhovščine, učiteljstva in staršev. G. župnik Zajc pa se je zahvaljeval vsem, ki so prihiteli v Rakitno počastiti pokojnega rakiškega rojaka ter v imenu župljanov obljubila, da bodo Rakičanci čuvali spominsko ploščo kot biser - dragulj.

Po zaključnih besedah g. kanonika Stroja, ki je želel Rakičanom, da bi dali Slovincem še kaj takih odličnih mož, kakor je bil Anton Kržič, je učiteljstvo zapelo še »Nazaj v planinski raj!«. Ginjeno in ponosno se je nato razšlo ljudstvo, ki bo ohranilo to lepo narodno slovesnost v trajnem spominu. — (»Slovenec«, št. 176.)

† Prof. Maks Pleteršnik. V Pišecah, v svojem rojstnem kraju na bivšem Štajerskem,

je umrl dne 13. septembra v 83 letni starosti Nestor slovenskih znanstvenikov in urednik največjega slovenskega slovarja, profesor Maks Pleteršnik. Težko so nekdanji Slovenci pričakovali ta slovar in vsi so se razveselili, ko je po mnogoletnih pripravah prihajal krog leta 1894. dalje v manjših (23) sešitkih na svetlo ter pokazal veliko zakladnico slovenskega besedišča. Slovar je izšel na stroške rajnega ljubljanskega knezoškofa A. A. Wolfa, a Pleteršnik je prevzel urejevanje obsežnega gradiva. Koliko je bilo priprav za rokopis in kako težko je bilo dobiti kakega urednika — celo pisatelj Levstik se je delu odpovedal — kažejo uvodne pripomnje v I. delu slovarja samega. Na podstavi tega slovarja je sestavil leta 1899. profesor Fr. Levce knjigo »Slovenski pravopis«, a razne kritike in polemike so potem izčistile slovenščino do sedanje lepe popolnosti. S svojim jezikoslovnim delovanjem je postal Pleteršnik tudi v znanstvenem svetu v inozemstvu najveljavnejši pričevalec slovenske govorice. Slovenski narod ohrani znanstvenega in kulturnega delavca M. Pleteršnika v najboljšem spominu.

Fort. Lužar.

Delovna šola je naslov dr. K. Ozvaldovega članka v znanem zborniku »Socialna misel«, št. 5. Članek opozarja na oblikovalne šole in k umevanju šole za kulturno življenje. Do tega cilja pa vodi istinito doživljanje in produktivno delo. Glavni znak delovne šole je samostojnost duševnega dela; ročno delo prihaja šele v drugi vrsti v ozir, važen pa je tak pouk tudi zaradi spoštovanja ročnega dela. — Glede produktivne šole opozarjamo pri tej priliki na večji članek »Individualna, socialna in delovna pedagogika — troje sodobnih gesel« v Pedagoškem zborniku Slovenske šolske Matice v Ljubljani leta 1921.

Neenotnost šolstva v Nemčiji. Nemčija ima visoko razvito, a zelo neenotno urejeno šolstvo. Vsaka posamezna zvezna država in državnica ima svoj šolski zakonik. Šolski obisk na ljudskih šolah je trajal že pred svetovno vojno vobče osem in več let. Saški zakonik je razločeval navadne, srednje in višje ljudske šole, zraven pa še triletno nadaljevalno šolo, ki pa za deklice ni bila obvezna. Za izobrazbo učiteljev je bila (po l. 1914.) sedemletna pripravnica. Učiteljem in učiteljicam je bil dovoljen obisk univerze na Lipskem. Saško ima 31 okrajev in toliko okrajnih šolskih nadzornikov. (Slovenija ima danes 36 okrajev in 20 okrajnih šolskih nadzornikov.) L. 1912. je bilo na Saškem 2387 šol z 807.613 otroci, 15.741 učiteljev, nadalje 2 gluhonemnici, 1 šola za slepe, 2 za manjnadarjene, 4 za ogrožene in 58 zasebnih šol. Učiteljišč je bilo 26, vsi z internati in 4razrednimi vadnicami. Pouk strogo konfesionalen. Šolsk. leta 1922/23 začeni se učiteljišča izpreminjajo v višje učne zavode (höhere Lehranstalten). — Turinško (Thüringen, Thüringische

Staaten) ima za središče univerzo v Jeni. Tu je znana stolica (ordinariat) za pedagogiko. Razna mesta državic, kakor Weimar, Altenburg, Koburg-Gotha i. dr. imajo še svoje posebne šolske zakonike. Povsod je kaka sloveča podlaga iz več sto let obstoječega šolstva. Tako je za Koburg-Gotha znan Herzog Ernst des Frommen (1636/75) »Schulmethodus« in vzgojitelj Salzmann. V turinški državnici Meiningen imajo šole s 6 razredi rektorja, v mestih z magistratom pa šolskega ravnatelja. — Prusko je imelo (l. 1911.) 38.684 ljudskih šol in na njih 117.162 učnih mest, med temi 24.756 mest za učiteljice in od teh 2641 za tehnične predmete. Učiteljišč je bilo 188, in sicer 121 evangelijskih, 63 katoliških in nekaj drugih. Ljudske šole so imele spodnjo, srednjo in višjo stopnjo. Podrobnosti so v zakoniku »Allgemeine Bestimmungen«. — Bavarsko ima šolsko obveznost že iz leta 1802. Šolsko pravo je raztreseno v brezštevilnih specialnih ministrskih in vladnih odredbah, tudi v posameznih okrajih so velike razlike. Pravilo je konfesionalna šola. Šolska dolžnost je 10 let, in sicer 7 let (pri neuspehih 8 let) in 3 leta nedeljske šole s skušnjo za odpust, oziroma še 1 leto nadaljnji obisk. Tudi v drugih delih Nemčije so kljub splošnim določilom iz l. 1872. ostale mnoge posebnosti. S popolno izvršitvijo ljudske šole, gimnazije in univerze v Nemčiji sicer velja, da je dokončana pot učenja. »Samo ena pot k višji izobrazbi« je rodila že začetkom 19. stoletja misel za »enotno šolo« (Einheitschule). V tej je glavni oskrbnik vsega šolstva država in s tem napravljena enotnost v vseh zadevah (novohumanizem). V nasprotje temu pa je nastopila koncepcija 19. stoletja velika različnost in proti volji vladajočih. Iz potreb življenja se je razvilo polno novih vrst šol in država je končno vse krepko podpirala. Stremljenje za vzgojno enotnost je lahko različno. Razločevati je predvsem med obsežnim idealom splošno narodnostne enotne vzgoje in med resnično izvršitvijo tega ideala v ožjih mejah. Nekateri hočejo vse šole od najnižje spraviti v eno zvezo (splošna ljudska šola), šele od 4. srednješolskega razreda naj bi bila ločitev izobrazbe. Že Diesterweg je sestavil tak program za ljudsko šolo bodočnosti. Doslej ni enotno izvršena niti splošna ljudska šola, niti sistematična razvrstitev vseh šol. Odlični šolniki (Courtmann, Ziegler, Lehmann, H. Schiller, Ries i. dr.) so resno opozarjali na nevarnost te enotnosti. Gotovo ne bi bil napredek tako velik, ko bi država pred desetletji šolstvo utesnila v kake kratkovidne meje in s tem zaprla svež napredek iz posameznih delov celega organizma. Iz nacionalnih, socialnih, političnih in pedagoških ozirov je šel po Nemčiji med vojno zopet glas za en narod, eno državo, en jezik, eno vojsko, eno pravico in tudi za — eno šolo. Nasprotniki so sicer tudi za enotnost, a za notranjo enotnost vseh šol, torej za domovinski ideal, resnicoljubje, čut dolžnosti in

drugo. Pri vsem tem je dnevno geslo: »Prosta pot zmožnemu« in »napredek vseh zmožnih«. Vmes je dokaj drugih definicij za »Einheitsschule«. Kdor se hoče o tej sporni točki podrobneje poučiti, naj pregleda spis »Die Einheitsschul-Bewegung von dr. Ernst Fock, 1919, Berlin«. Sicer so pa tudi naši šolski listi o tem že prinesli obsežne in poučne podatke, n. pr. »Slov. Učit.« l. 1916, št. 10 in 11 in l. 1919, št. 3 (dr. R. Hornich, Šolski program). Več zadevnih člankov je izšlo v »Popotniku«. Nemčija je imela v preteklem letu v pretresu nov državni šolski zakon. Uredile so se smernice in načela, po katerih naj bi deželne vlade izvršile vse splošne smernice v podrobnostih in po nekem kompromisnem načinu. Kako se bo po raznih poskusih to dejansko uredilo, o tem je danes težko povedati kaj gotovega, ker je letos v Nemčiji velik kaos v vsem gospodarstvu. F. Lužar.

Kulturna sramota. Slovenska narodna manjšina v Italiji mora prenašati hudo nasilje. Fašizem, ta blazni narodni izrodek, je dosegel, da ukinja vlada slovenske in hrvatske šole (za sedaj vse prve razrede) in da fanatično uvaja v vse osnovne šole italijanščino. Upajmo, da to barbarstvo ne bo teknilo Italijanom in da bo kulturni svet čimprej odpravil take krivice! Celotitalijanski list »Stampa« (Turin) in šolski list »Scuola« (Milan) obsojata to nekulturno početje.

Dr. Dragutin Kniewald: Katoličkim Djevojkama. — V hrvaškem jeziku je izšla lepo opremljena, 208 strani broječa knjižica z naslovom »Katoličkim Djevojkama«. Ta ženski mladini namenjena, času karmoe primerna, s sveto gorečnostjo pisana spremljevalka doraščajočih mladenk, je — kakor se je izrazil pisatelj sam — nekaka inačica slovenske vzgojne knjige »Most v življenje«. Obe se medsebojno izpopolnjujeta. Slovenska je sestavljena sistematsko in objektivno, hrvaška pa je pisana psihološko in subjektivno.

Vsebinska dr. Kniewaldove knjižice je ta-le: I. Život duše: Vjera i nevjera. — Život u Bogu. — Molitva. — Sv. misa. — Duhovno čitanje. — Ispovijed. — Duhovni voda. — Sv. pričest. — Mar. kongregacija. — Duhovne vježbe. — Sloboda djece božje. — II. U svijetu: Kod kuće. — Knjige. — Udruženja. — Kino. — Moda. — Ples. — Muškarci. — Šetnja. — Bijeli lijer. — Ljubav. — Radost. — III. Katolikinja u mom i srcem: Liberalizam. — Liberalni katolicizam. — Feminizam. — Katolicizam.

Knjiga je polna krasnih primerov in zgledov iz življenja ter ima tem večjo veljavo, ker je sodelovalo pri nabiranju in urejevanju snovi okrog 400 dobrih mladenk, ki se je nanje pisatelj pismeno obrnil, da je mogel obdelano tvarino točneje osvetliti in z dokazi podpreti.

Naroča se knjiga pri pisatelju prof. dr. Drag. Kniewaldu, Zagreb, Samostanska 17.

Cena 20 in 40 Din. (Po 15 Din razprodano.)

»**Za krščanski socializem**« je naslov dr. A. Gosarjeve knjige, ki smo jo že omenjali v zadnji številki »Slov. Učitelja«. Ker smo vsebino te knjižice tudi že navedli, moramo sedaj izraziti samo začudenje, odkod ta pojav, ki je rodil to knjižico? Neumevno se nam vidi, da se more najti kdo v sedanjih dobi, ki kliče po udejstvovanju krščanskega socializma bolj kakor sploh doslej kdaj, ki more samo dvomiti nad tem in ne še celo spotikati se! — Ko je ranjki dr. Krek označeval krščanski socializem, je vse šlo za njim, a sedaj ko isto delo nadaljuje dr. G., se oglasi »Glasnik« in mu hoče napraviti jez. Res je, da je v krščanstvu obsežen tudi ves socializem, res je pa tudi, da se mnogi kapitalisti in s kapitalističnim duhom navdahnjeni ljudje odevajo s plaščem krščanstva in uživajo dobrine tega sveta v takem obsegu, da je nujno potreben krščanski socializem, ki naj tudi te vrste ljudem potegne mreno raz oči ter jim pokaže lačne, žejne, bese, raztrgane — ki jih pri vsem svojem krščanstvu nočejo videti. Takih, ki pa na nožem delati in se nagibljejo k revolucionarnim dejanjem, nikakor ne zagovarjamo. Ustavljati se krščanskemu socializmu, je toliko — vsaj dosti manj ne — kakor zagovarjati liberalni kapitalizem, ki je privedel človeštvo do splošnega obubožanja in ki je kriv vseh velikih pregeh, izvirajočih na eni strani iz življenja bogatašev, na drugi strani pa iz življenja siromakov. Nikdar bi se ne smela krščanska vera uporabljati v zagovor kapitalizma (bogastva), ki ga je vendar nje Učenik tolikokrat obsodil in ga je obsojalo vse njegovo revno življenje. Delajmo in živimo za krščanski socializem, ker s tem delamo tudi za dejansko krščanstvo. Knjižico priporočamo. Š.

Čitanka za izredne osnovne šole (74 podob). Sestavilo učitelstvo gluhonemnice v Ljubljani. Uredil V. Mazi. Ljubljana 1923. Kr. zaloga šolskih knjig in učil, cena vez. 13 Din, nevezana 11 Din. — Ilustrovaná čitanka za nižje organizirane (izredne) osnovne šole je vendar enkrat čitanka za otroke, bo vzkliknil marsikdo, ki jo bo videl. Takšne Slovenci še nismo imeli. Vse izvanredne osnovne šole bodo odslej imele že dolgo pogrešano čitanko. Tisk (na nižji stopnji tercijski, na višji ciceri in garmond) je izvrsten, lahko čitljiv, zunanja oblika knjižice čedna, papir prvovrsten in ilustracije take, da bi si mi Slovenci tega pred par leti še mislili ne bi bili upali. Ilustracije te knjižice namreč ne služijo samo v razvedrilo otrokom in oživahnjevanje pouka, ampak večji del v poglobljenje in pojasnilo pouka; v tem oziru so slike pesnikov in različne slike prirodoslovne vsebine nedosegljive. Prepričani smo, da bo ta knjižica na nižje organiziranih šolah prav dobrodošla in da bodo lastni pedagogi z njo dosegli tudi pri najslabših razmerah lepe uspehe.

Schreiner-Hubadova štiridelna čitanka za osnovne šole je na novo izšla in sicer za enkrat II. del, ki ga je v novi izdaji priredil šolski nadzornik Lj. Černej. Schreiner-Hubadova čitanka je vsem starejšim pedagogom kot izvrstna tako dobro znana, da je ni treba šole priporočati. Da se bo v novi izdaji držala na višini, za to jamči ime Černejevo. Ta čitanka je že pred letom dni pošla, in je vse šole, v katerih je vpeljana, že težko čakajo. Pričakujemo, da nas kr. založila šolskih knjig na nadaljenju zvezke te čitanke ne pusti predolgo čakati. Tiskarna Sava je to knjigo prav čedno iztiskala in opremila.

Slovensko ozemlje (Zemljepis Jugoslavije, I. del), sestavila P. Plesničar in R. Grum. S 24 pokrajinskimi slikami in 10 zemljevidi. Zemljevide narisal Ferdo Juvanec. Odobreno kot pomožna učna knjiga. Cena vezani knjigi 28 Din. Izdala in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Vsebina je razdeljena na 3 oddelke, namreč na Slovenijo v mejah kraljevine SHS, na neodrešeno domovino in splošne podatke. Posamezni opisi se ozirajo na širšo okolico Gorenjske, Kranja, Kamnika, Ljubljane, Krasa, Bele Krajine, Krško dolino, Dolenjsko gričevje (Litija, Trebnje, Mokronog), Posavje, Savinjsko dolino, Celje, Dravinjo, Haloze, Ptuj, Pohorje, Mežiško dolino, Dravo in Maribor, Ljutomer in Prekmurje. Neodrešena domovina obsega Kanalsko dolino, Zilsko dolino, Rož, Celovec, Podjun, Soško dolino, Idrijo, Gorico, Vipavo, Beneško Slovenijo, Trst, Istro, Reko, Rabsko Prekmurje in Radgono. V splošnem poglavju so navedeni podatki o pridelkih, živinoreji, obrti, občilih, šolstvu, o upravi in pregledu naroda v neodrešeni domovini v mejah Italije, Avstrije, Madžarske in Reke. Vso snov podpirajo natančno izvršeni zemljevidi, ki nadomestujejo ročni šolski zemljevid. Vsaka šola si pa lahko sama označi in izpopolni bližnjo okolico ali zvezo z drugimi kraji. V dodatku so slike mest, in sicer tudi iz neodrešenega ozemlja. Knjiga bo prihranila učitelstvu zbiranje snovi, učencu pa bo bogat zaklad za ponavljanje in poglobitev, zato jo priporočamo za vse šole.

Tomo Jedrlnič: Druga srbska ali hrvatska čitanka za slovenske šole. Izdala in založila Učiteljska tiskarna. Cena trdo vezani knjigi 22 Din. Knjiga je prikladna za višje razrede osnovnih šol, za meščanske šole in za nižjo srednjo šolo. Odobrena je od šolske oblasti.

Srbska ali hrvatska čitanka za slovenske šole, ki jo je priredil Tomo Jedrlnič, je drugi del »Srbske ali hrvatske čitanke za slovenske šole«, ki jih izdaja Učiteljska tiskarna v treh delih. Knjiga je prav spretno sestavljena in so v njej zastopani tako cirilski kakor latinski sestavki. Ob koncu je pridejan srbsko-slovenski »Rečnik«. Berilca so prav dobro izbrana ter so zastopani z njimi v čitanki številni pisatelji, tako: Zmaj Jovan Jovanović, Petar Preradović, Davorin Trstjenjak, Avgust Šenoa itd., itd. Ker je knjiga

poleg za osnovne šole, prikladna tudi za meščanske in nižje srednje šole, smo prepričani, da se jo bo uvedlo tudi tam, ko se spozna njeno vsestranost.

H. Druzovič, Pesmarica II. del. Zbirka pesmi in pevskih vaj za osnovno šolo, srednja stopnja. Tretja popravljena in pomnožena izdaja. Ljubljana 1923. Kr. založila šolskih knjig in učil. Cena mehko vez. 10 Din, poltrdo vez. 12 Din. — Drugi del Druzovičeve pesmarice (srednja stopnja) je ravnokar izšel v tretji poravljeni in pomnoženi izdaji. Ta pesmarica je na osnovnih in meščanskih šolah ter učiteljskih in srednjih šolah obče znana in vpeljana. O njeni porabljenosti in priljubljenosti priča sedanja že tretja izdaja. Gospod Druzovič je znan kot izboren muzikalični pedagog, ni čuda da njegova šolska pesmarica, ki je najstarejša naših pesmaric spada tudi med najboljše. Nova izdaja je znamenita po tem, da vsebuje poleg prejšnjih slovenskih mnogo srbskih in hrvaških pesmi, tako da zadostuje vsem sedanjim šolskim potrebam. Nov je v tej izdaji nasproti prejšnjim dodatek: petje po številkah. Sledila bo kmalu nova izdaja III. in I. dela ter popolnoma novi IV. del, namenjen izrecno meščanskim in srednjim šolam.

Čebular, Knjigovodstvo za dvorazredno trgovsko šolo. Ta knjiga, ki jo je izdala kr. založila šolskih knjig in učil v Ljubljani, je pisana jako preprosto in razumljivo in je prava knjiga za pouk na dvorazrednih in nadaljevalnih trgovskih šolah, ter se mora radi svoje preglednosti in preprostosti ter praktične porabljenosti priporočati zlasti praktičnim trgovcem in samoukom; knjiga obsega tako enostavno kakor dvostavno knjigovodstvo, zaključek trgovskih knjig, poslovanje trgovine na drobno, nauk o trg. družbah, knjigovodstvo v komisijskih kupčijskih podjetjih, zlasti tudi poslovanje pri špedicijah in bankah in najpotrebnejše iz meničnega nauka. Knjiga razjasnuje v bistvenem tudi ameriansko knjigovodstvo in podaja jako poučljiv zgled amerianskega žurnal. Ta knjiga je kakor svoj čas izdano Podkrajškovo knjigovodstvo za lesne obrtnike, ki je izšlo v isti kr. založili šolskih knjig v Ljubljani izpolnilo jako občutljivo vrzel naše strokovne literature in bo to knjiga, brez katere ne bo mogel izhajati noben knjigovodja, noben manjši trgovec in noben trgovski nastavljenec. Cena (40 Din) je pri obširnosti knjige jako zmerna.

Podkrajske, Obrtno in trgovsko spise. Ta znana izvrstna knjiga izhaja pri kr. založili šolskih knjig in učil v novi predelani izdaji v dveh delih. Prvi del, ki obsega Spise za svobodne, rokodelske in trgovske obrte je ravnokar izšlo. Cena 40 Din. Ta knjiga nam na 344 straneh nudi vse, kar tozadevno potrebuje obrtnik in manjši trgovec; poslovno dopisovanje, najnovejša določila o poštnih, denarnih in tovarnih pošiljkah, listine in različne vloge

do oblastev itd. in bo kakor dosedanja manjša izdaja neobhodni pripomoček vsakega obrtnika in trgovca. Drugi del izide v kratkem in bo obsegal Spisje za koncesionirane obrte in bo istotako vseboval vse, kar je glede dopisovanja potrebno vedeti imejteljem koncesioniranih obrtov.

Sič, Narodni okraski na orodju in pohištvu I. Cena na kartonu 100 Din, na papirju 80 Din.

Že dolgo nam je znano, da Probuda namerava publicirati vse, kar je nam še preostalo od narodne umetnosti slovenske, da se po možnosti oživi ali pa ostane vsaj v živem spominu, krasne zbirke narodne umetnosti, ki jih hrani drž. muzej in pa profesor tehn. sred. šole Grebenc, bodo takim publikacijam dale temelj. Najmarljivejši član Probude v tem oziru profesor Sič pa je s pomočjo različnih faktorjev, zlasti kr. vodstva založbe šolskih knjig in učil izdal že na svojo noko nekaj prav lepih in velevažnih zbirk in knjig, katerih sta omeniti zlasti v kr. založbi šolskih knjig v Ljubljani naprodaj stojeci zbirki: Narodne vezenine in Narodni okraski na pirhih in kožuhih. Tema zbirkama je dala slediti kr. založbi šolskih knjig in učil novo zbirko: Narodni okraski na orodju in pohištvu I. del, ki mu leto za letom sledi še po en del; najprej misli prof. Sič, ki je izdal okraske na preslicah in na skrinjah ter okraske na posteljah in zibelih, izdati še okraske na omarah in nadaljevati okraske na posteljah ter na različnem orodju. Istotako misli isto zbirko pri založbi šolskih knjig in učil nadaljevati prof. Grebenc z različnim hišnim orodjem in kmetsko opravilo s pravatimi načrti za mizarje ter izdati tudi tesarske narodne okraske zlasti pri lesnih stavbah, strehah itd. V vseh teh pogledih je naša narodna umetnost, zlasti gorenjska, skoraj enakovredna s švicarsko in tirolsko, samo da naši slovenski rokodelci in stavbeniki niso še vedeli, kje in kako črpati iz narodnih zakladov. Tu je kot prvi vodič na tem polju, katerega zaslugo naš narod nikoli ne bo smel pozabiti, prof. Sič, ki je nam obudil tudi narodne noše, in ki od njega pričakujemo še več publikacij o slovenski ženski umetnosti, in neprecenljiva zasluga kr. založbe šolskih knjig in učil je, da Siču pomaga reševati potomcem narodne zaklade, kolikor se jih rešiti da. Brez Sičevih zbirk ne sme biti več nobena slovenska olikana hiša, noben narodno zaveden obrtnik, biti morajo kot dokaz naše kulture na razpolago v čakalnicah naših zdravnikov, zdravlišč, hotelov in se morajo najti za širši narod v vsaki šolski in ljudski izobraževalni knjižnici.

Fröbes Jos., Lehrbuch der experimentellen Psychologie. 2 zvezka. I. zv., 2. in 3. izdaja s 64 slikami v tekstu in 1 barvotisk. II. zv. II. izdaja z 18 slikami v tekstu in 1 barvotiskom. — Profesor dr. Willy Hellpach pravi o tem delu v »Tag«, Berlin 1918:

»To je knjiga, katere se ne more nihče oginiti, kdor se peča z dušeslovjem. Knjiga je že sedaj, s I. zvezkom, najpopolnejša zbirka vseh dušeslovnih ugotovitev, kar jih imamo.« Knjiga je vzbudila med učitelstvom veliko pozornost. Dobiva se pri znani trdki Herder et Co., Freiburg im Breisgau. Cene pa zaradi velikih valutnih prememb danes ni mogoče določiti. F. F. L.

Fran Milčinski: Gospod Fridolin Žolna in njegova družina. Veselomodre črtice I. V Ljubljani, 1923. — Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. 72 strani. Cena broš. Din 8.—, vez. Din 13.—.

Nekatere teh črtic, ki jih je naš znani humorist Fran Milčinski zbral v duhteč šopek kot 5. zvezek »Splošne knjižnice«, so bile že objavljene v raznih listih v podlistku in so bile vsakokrat sprejete s hvaležnostjo in slastjo od širokega kroga bralcev. Prepričani smo, da bo ta prva zbirka veselomodrih črtic, kateri bodo sledile še nadaljnje take zbirke v okviru »Splošne knjižnice«, našla velik odziv v najširših krogih našega čtivaželjnega občinstva, posebno onega, ki po trudu in resnosti dneva radi osvežijo svoj duh z nedolžno-veselim humorjem, za katerim se skriva tudi mnogokdaj ne-utajljiva satira. Značilni tip Fridolina Žolne, ki v gladkotekoči, razposajeni besedi razklada svoje nazore in opazovanja našega družinskega in socialnega življenja, je iz kože in mesa in zdi se bralcu, da je že opetovano v družbi ali v javnem življenju srečal tako osebnost in se ji muzal. V Fridolinu Žolni je ta tip ovekovečen tudi za poznejše rodove. Cena knjižice je nadvse nizka, kar je zelo hvalevredno, tako da bo vsakomur omogočeno, nabaviti si to zanimivo zbirko humoresk kakor tudi naslednje, ki še izidejo v »Splošni knjižnici«.

Manica Komanova: Narodne pravljice in legende. Ljubljana 1923. Tisk in založba Učiteljske tiskarne, Str. 105, cena vezani knjigi 18 Din. — Najpristnejša duševna hrana za mladino so nedvomno narodne pripovedke. Mlajša generacija staršev jih pozablja, v primernih knjižnih izdajah pa jih imamo še vse premalo, zato je bila gotovo srečna misel naše znane ljudske pisateljice, da jih je zbrala šopek (19 je vseh) in jih podala v prav posrečeni obliki čitanja željni mladini. Otroci jih bodo od srca veselili, zato zbirko vsem najtopleje priporočamo.

Fran Erjavec: Kitajske narodne pripovedke. V Ljubljani 1923. Izdala, natisnila in založila Učiteljska tiskarna. Str. 151. Cena vezani knjigi 26 Din. — Učiteljska tiskarna je začela zadnje čase posvečati večjo pažnjo narodnim pravljicam in pripovedkam različnih ljudstev. Doslej je izdala že češke in srbske, sedaj so pa izšle tudi zgoraj navedene kitajske v spretnem Erjavčevem prevodu in prikupni zunanji opremi. Vseh je 39, ki jih bo čitala mladina z velikim užitek, a tudi odraslo občinstvo bo seglo po njih gotovo z zanimanjem, saj mu bodo od-

krivale doslej popolno tuj miselni svet. Glede na to priporočamo to uspelo zbirko vsem prav toplo.

Maurice Maeterlinck: Modra ptica. Čarobna pravljica v šestih dejanjih in dvanajstih slikah. Prevedel Josip Bernot. Tisk in založba Učiteljske tiskarne v Ljubljani. Cena 16 Din.

Veliki belgijski pisatelj M. Maeterlinck je Slovencem še malo znan. Učiteljska tiskarna je izpolnila veliko vrzel, ko je izdala v prevodu njegovo najkrasnejše delo: »Modro ptico«.

V l. 1904. je rekel M. Maeterlinck svoji ženi: »Pravljico za otroke imam: dva otroka sanjata. Napisal jo bom.« In nekaj dni pozneje: »Veš, v sanjah bosta šla na veliko potovanje.« In ko ga je nekaj tednov na to vprašala, kako je s pravljico, ji je odgovoril: »Potujeta, potujeta.«

To je bil početek »Modre ptice«. Šele leta 1908. je bila premiera »Modre ptice« — v Moskvi. In tri leta pozneje je prišla na oder šele — v Parizu. Uprave največjih svetovnih gledališč si niso upale premagati silnih tehničnih nalog, ki jih stavi »Modra ptica«. Rusi so jih premagali prvi. Od takrat je šla »Modra ptica« po vseh svetovnih odrih z naravnost epohalnim uspehom. Slovenci je na svojih odrih ne bomo videli. Za naše majhne razmere je nemogoče uprizoriti »Modro ptico«. Na mladinskih odrih bi pa dosegli tudi posamezni odlomki gotovo silen učinek.

Žal se moramo zadovoljiti samo s čitanjem tega prekrasnega dela. Globoko zamišljeno delo učinkuje tudi kot čtivo. In čitati ga je treba večkrat, in vedno novih lepot, novih globokih resnic boste našli v njem. »Modra ptica« je delo velikega dramatika in velikega pesnika. Delo prepleta čar vseh sanj, vseh upov, vseh bridkosti, ki gibljejo človeško dušo.

G. Trarieux je napisal: »Ko je Dante stopil iz pekla, je pozdravil vzhajajoče zvezde. Tako je približno občutek, ki nas prevzame, če pozabimo druga dela, ki slikajo življenje in se potopimo v prelesto ozračje »Modre ptice«. Ta čarobna pravljica nudi izrednih užitkov otroku, s svojo globoko simbolično mislijo pa tudi filozofu. To je bajno čudo.«

Po težkih časih svetovne vojne so prišli še težji časi moralnega propada, brezglavega, novega hlastanja za srečo. In vendar: zastonj je tisto iskanje po absolutni sreči, ki je ni. Najbolj skromno življenje je lahko bogato neštetihih prelestnih trenutkov; sreča je v nas samih — v tem, kako gledamo svet. To je temeljna misel »Modre ptice«. Neoporekljiva je.

Čitajte »Modro ptico«, vsaj košček sreče vam gotovo prinese. Dajte pa priliko tudi mladini, da jo čita. Pomagajte ji, da bo iskala in našla srečo tam, kjer je v resnici.

Josip Stritar: Izbrani spisi za mladino. Pripredila Fran Erjavec in Pavel Fle-

re. Z risbami okrasil Saša Šantel. V Ljubljani 1923. Izdala, natisnila in založila Učiteljska tiskarna. Str. LXX. + 411. Cena elegantno vezani knjigi 60 Din. — V znani Erjavec-Fleretovi zbirki »Slovenski pesniki in pisatelji« je izšel sedaj za Levstikom, Erjavcem in Valjavcem tudi Nestor naših živčih pisateljev, to je Josip Stritar. Pisati o samem Stritarju in njegovem delu bi bilo danes že odveč, saj ga menda ni šolarčka, ki bi ne poznal tega imena, zato je bilo vsekakor umestno, da je izšel že sedaj tudi v mladinski izdaji, po kateri bodo pa gotovo radi segli tudi najširši krogi odraslega občinstva, ker so njegovi spisi že davno pošli. Tudi Stritar je do vseh podrobnosti urejen po vzorcu prejšnjih zvezkov ter elegantne edicije ter obsega obširen življenjepiš z očno Stritarjevega dela, pesmi za mladino, razne pesmi, basni, prizore in igrokaze, povesti, poučne spise ter podroben tolmač. Tako je pokazan Stritar z vseh vidikov svojega obširnega udejstvovanja po najbolj posrečenih produktih z dotičnih polj. Mož stoji pred nami v celoti, zato pa tudi v vsej svoji mogočnosti in to je tudi največja zasluga obeh prirediteljev, kojih metoda je znana in preizkušena že po dosedanjih njenih izdajah naših klasikov. Kakor vsi dosedanjji zvezki, je tudi Stritar bogato ilustriran, in sicer po Saši Šantlu, ki ga pozna slovensko občinstvo že dolgo kot enega najboljših naših ilustratorjev. Glede na vse to knjigo najtopleje priporočamo. Pribodnji zvezki zbirke bodo obsegali Simona Jenka (ki je že v tisku), nadalje A. M. Slomska, J. Kersnika in Ivana Tavčarja.

Schillerjeva Marija Stuart v župančičevem prevodu. Schillerjevo Marijo Stuart je prvi preložil v slovenski jezik Fr. Cegnar. Ko se je ta drama lansko leto uprizarjala na našem dramskem odru, je Cegnarjev prevod v to svrhu predelal dramaturg, dični naš pesnik O. Župančič. Popolnoma na novo predelan je ta prevod z literarnim uvodom ravnatelja dr. Lokarja in s slikami opremljen izšel pri kr. zalogi šolskih knjig in učil v Ljubljani. Zunanja oprema te knjige je krasna in cena (12 Din) skromna; dijakom je priporočati šolsko izdajo na lažjem papirju, ki je še za polovico cenejša. Kr. zaloga šolskih knjig in učil v Ljubljani je s tem delom ustvarila vzorec za podobne izdaje naših pisateljev. Jezik je, kakor pri Župančiču ni drugače pričakovati, vseskozi dovršen, tako, da bo ta knjiga v kratkem postala veselje našega naroda in dika vsake zasebne in javne knjižnice.

M. Humek: Praktični sadjar. Zbirka najvažnejših sadjarskih naukov, pojasnjena s 24 barvn. prilogami in 92 slikami v tekstu. Ljubljana 1923. Založila Jugoslovanska knjigarna. Začasna cena vezani knjigi 120 Din.

Za Slovenijo, z njenim visoko razvitim in vsestransko razširjenim sadjarstvom je

bila dobra sadjarska knjiga naravnost nujno potrebna. Z velikim zadoščenjem konstatiramo, da nam je s pričujočim delom naklonil g. Humek nekaj, kar smo že dolgo prav iskreno želeli. Ime g. avtorja, ki nam je podal že vrsto odličnih strokovnih knjig in je kot dolgoletni urednik »Slovenskega sadjarja«, sedaj »Sadjarja in Vrtnarja«, ter kot sadjarski nadzornik osivel pri delu za povzdigo naše sadjereje, nam je najboljšje jamstvo, da tudi ta knjiga zasluži v polni meri naslov, ki ga nosi na načelni strani.

Na 409 straneh nas seznanja praktični sadjar s sadnim izborom in najpriporočljivejšimi sortami za Slovenijo. Krasne barvane slike in številne perorisbe med tekstom nam pričarajo pred oči vso lepoto našega sadja ter pomorejo k njega lažjemu spoznavanju in omeni.

V poglavjih o požlahtnjevanju in o vzgoji sadnega naraščaja najdemo izčrpno vse, kar nam je treba znati o drevesničarstvu. Prilčno in spalirno sadno drevje, ki je posebnega pomena za domače in zelenjadne vrtove, se obravnava v obsegu, da si zamore vsak tako drevje vzgojiti, pravilno obrezovati in negovati, da mu bo prinašalo ne samo mnogo zabave in veselja, temveč tudi rednih in bogatih pridelkov. Jako obširno je poglavje: »Kako sadno drevje sadimo in gojimo.« Tukaj izvemo, kako sadno drevje živi, kolikvega pomena so zanj svetloba, zrak, vlaga in toplota, katere okolnosti je upoštevati pri napravi novega sadonosnika, kako se sadno drevje pravilno sadi in oskrbuje po sajenju. Seznanja nas z različnimi nasadi v vrtovih, na travnikih, pašnikih, njivah in ob cestah. Izčrpne so tudi razprave o oskrbi starih sadovnjakov, gnojenju, obdelovanju zemlje itd. itd.

Sadni zajedalci in boleznici, njih zatiranje in razna pokončevalna sredstva se obravnavajo obširno v posebnem poglavju. — Nadalje nam pojasnjuje g. pisatelj sadne sestavine, zorenje, spravlanje, razbiranje in shranjevanje namiznega sadja ter poda končno v mesečnih navodilih pregledno vsa opravila, kako se naj opravljajo v drevnicah, sadovnjaku itd. v posameznih mesecih tekom leta.

O povedanem in marsičem drugem razpravlja »Praktični sadjar«, ki bo brez dvoma za Slovence to, kar je bil »Böttner« za Nemce: knjiga bogatih praktičnih izkušenj, zajetih iz sredine naših domačih razmer, ki bodo donasala našim sadjarjem in ljubiteljem sadjarstva gotovo tisočere koristi.

Važna čebelarstva knjiga. Pravkar je izšla v novem natisu Janšova knjiga: **Nauk o čebelarstvu.** Tretjo izdajo je pedelal Fr. Rojina z dodatkom Albertijev-Žnidaršičev panj. Priredil M. Humek. Knjiga s Humekovim dodatkom vred velja 24 Din in se dobi v Jugoslov. knjigarni v Ljubljani.

Minulo je skoro 150 let, odkar je umrl na Dunaju najslavnejši slov. čebelar Anton

Janša, mož svetovnega slovesa. Njegova knjiga je izšla v raznih jezikih in v mnogih ponatisih. Janša je bil izredno natančen opazovalec in čebelarški veleum, da mu svetovna čebelarstva literatura ne pozna sovrstnikov. Njegova teorija se je obdržala do danes.

Čebelarstvo društvo za Slovenijo je ob svoji letošnji 25 letnici dalo pobudo za novo izdajo Janševe knjige da primerno proslavi zaslužnega čebelarstva strokovnjaka.

Saj je danes po 150 letih Janša še vedno modern, njegovemu upogledu v življenje čebelarstva družine se čudimo, ko čitamo njegovo knjigo, ki je marsikaj svetu pojasnila, kar do takrat ni bilo znano. Janševo teorijo so morali sprejeti in priznati čebelarški strokovnjaki svetovnih narodov. Pa tudi praktična stran Janševe knjige je še vedno veljavna.

Janša, ki se je z vso dušo poglobil v svojo stroko, je dosegel v preprostem kranjskem panju v dunajski okolici občudovanja vredne uspehe. Jasno je, da mi ne moremo pričakovati podobnih uspehov iz panjev z nepremakljivim delom; saj tudi ne poznamo čebelarstva teorije v taki meri, kakor Janša, tudi pašne razmere niso danes več iste, kakor v Janševih časih. Nadomestilo za Janševo spretnost pa nam nudi moderno čebelarstvo, pri nas v prvi vrsti Alberti-Žnidaršičev panj.

Tu prihajamo k drugemu delu knjige, kjer podaja višji čebelarški nadzornik Humek v kratkih, jedrnatih besedah vse temeljne pojme, za čebelarjenje v tem panju. Kdor je proučil Janševo knjigo, mu bo vzorna Humekova razprava nudila vso jasnost, kako mu je preiti od stare kranjske prakse k modernemu čebelarstvu. Humek je to premestitev v svoji razpravi zelo spretno začrtal in izvedel. Čebelar, ki razume tudi nekaj mizarskega dela, si bo znal na podlagi Humekovega opisa ta panj tudi sam napraviti. Humekov opis obsega sledeča poglavja:

I. Albertijev-Žnidaršičev panj in njegova uredba. — Temeljna načela pri sestavi. — Opis in mere panja. — Potrebni pripomočki: a) sipalnik, b) kozica, c) grebljica, d) pitalniki, e) drugo orodje in priprava, f) čebelnjak.

II. Čebelarstva opravila v A.-Ž. panju: 1. Kako čebele naselimo v A.-Ž. panj, 2. A.-Ž. panj spomladi. 3. Prevešanje in nastavljanje. 4. Rojenje. 5. Prevažanje v pašo. 6. Kako jemljemo med. 7. Poletje. 8. Jeneska paša. 9. Priprava za zimo. 10. Pozimi. 11. Vzgoja matic. 12. Sklepna beseda.

Humekova razprava je jasna in vsakemu čebelarju razumljiva. Vsak, tudi načelen nasprotnik A.-Ž. panja se bo iz nje zelo mnogo naučil; priporočamo, da jo vsakdo prav skrbno in večkrat prečita. Janševi knjigi s prirejenim Humekovo razpravo o A.-Ž. panju je zagotovljen uspeh; knjigo si bo nabavil vsak čebelar, ki ima kaj smisla za napredek.

Josip Zupanc, Konserviranje sadja in vsakovrstne povrtnine za domačo uporabo. Ptuj, 1923. Strani 94. Cena po pošti 16 Din. Gosp. gospodarski svetnik Puklavec piše o knjigi tako-le:

Ravnokar je izšla pod gorenjim naslovom v četrti izdaji brošurica, ki ne bi smela manjkati v nobenem gospodinjstvu. V tej podaja priznani strokovnjak kratka in jedrnata navodila, kako preskrbeti na najenostavnejši način vsako hišo z različnimi povrtninami tudi za zimsko dobo, oziroma kako založiti jedilno shrambo za vsak čas z najraznovrstnejšimi izdelki in specialitetami iz vsakojakega sadja, kakor z različnimi vkuhanim sadjem, sadnimi kompoti, želeji, marmeladami, siri, soki, likerji itd. Govoril sem pred nedavnim z neko gospodinja na deželi, ki ima cele kope konserv v zalogi in ki je pripovedovala, da je začela vkuhivati povrtnine in sadje po Zupančevih navodilih hitro, ko je izšla prva izdaja njegove brošure in preskusila do danes malodane že vse njegove recepte, ne da bi se ji kaka stvar ponesrečila. Med drugim sem imel priliko pokusiti pri kosilu tudi svežo svinjsko pečenko, ki je bila že nad leto dni v steklenici in vendar nadvse slastna in delikatna. G. Z. podaja namreč v svoji brošuri tudi navodilo o konserviranju različnih mesnih jedil v času izobilja ali nizkih cen, ki se je naravnost sijajno obneslo. Bolje, kakor navedena ocena pridne gospodinje pač nič ne more priporočati vrednosti in uporabnosti Zupančeve brošure. Knjiga se dobiva pri založniku in v knjigarnah.

Naše gobe. Navodilo za spoznavanje užitnih in strupenih gob. S 75 barvanimi tabelami. Sestavil Ante Beg. Slike izvršil Dragotin Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. V Ljubljani, 1923. Založila Jugoslovanska knjigarna. Cena 100 Din.

Slovenski gobar se je na svojih prijetnih in koristnih gozdnih izletih dosedaj posluževal večinoma nemških »voditeljev«. Ko se je med svetovno vojno začelo širiti zanimanje za »mesorevne« tudi pri nas, se je vedno pogosteje izražala želja, naj nam ve-

šča roka poda v besedi in podobi najnavadnejše vrste naših gob. Na podlagi večletnih izkušenj je sestavil Ante Beg pregleden in jasen opis 81 gobnih vrst, ki bo kot praktično navodilo za spoznavanje užitnih, opasnih in strupenih gob vsakemu dobro služilo. Kot uvod opisom čitamo kratko pojasnilo, kako gobe rastejo, nato pa sledi važno navodilo za razlikovanje užitnih gob od strupenih ter splošna pravila za nabiranje, pripravljanje in uporabo gob. Gobar, ki se ravna po danih navodilih in pozna strupene in užitne gobe po slikah in opisih, se ne bo bal zastrupljenja, kajti več ljudi se zastrupi s pokvarjenim mesom, s klobasami in ribami, kakor pa z gobami. V tem oziru naj že ljudska šola poskrbi za primeren pouk. Kdor se je kdaj ukvarjal z gobarskim imenoslovjem, ta ve, koliko težav in truda je imel pisatelj ravno na tem polju, zakaj skoro vsak kraj ima svoja posebna imena; često služi isto ime za razne vrste. Slovenskim nazivom so dodani še srbohrvaški, nemški in latinski, kar bo uporabnost knjige izdatno povečalo. Za opisi sledi kratka navodila o razni porabi gob, kakor o sušenju, vlaganju v kis, o gobjem ekstraktu, prašku, o gobjih juhah. Našim gospodinjam in kuharicam bodo dobrodošli podrobni recepti za pripravljane gobjih jedi, ki bi jih mogli seveda še pomnožiti, toda že teh trideset receptov svedoči, kako malo paznje smo dosedaj posvečali tej strani naše hrane, ki jo v dobi splošne draginje ne smemo podcenjevati.

Izreden kras knjige pa so barvane slike, ki jih je umetniško izvršil naš priznani ilustrater Drag. Humek. Na 75 tabelah pojasnjujejo Begove opise tako nazorno, da ne boš menda nikdar v zadregi glede določitve posameznih vrst. Vidimo gobo v njenem prvem razvoju in doraslo od zgoraj, spodaj in od strani, često v njeni značilni okolici med listjem, ilovjem ali travo, z narezanim klobukom, da vidimo barvo mesa itd. Nobena ljudska in srednja šola ne bodi brez teh krasnih učnih pripomočkov. Bodi knjiga, ki je prva te vrste v jugoslov. strokovni književnosti, toplo priporočena.

Društvena in stanovska kronika

Slavnostno zborovanje Slomškove zveze ob priliki katoliškega shoda dne 25. avgusta t. l. v dvorani Mestnega doma. — Po prekrasnem cerkvenem govoru vlč. dr. Gvido Rant-a, ki je izzvenel v klic: »Dajte nam nazaj človeka! Dajte nam nazaj Kristusa!« in po sv. maši v frančiškanski cerkvi, kjer je učiteljski pevski zbor popeval izbrane Sattnerjeve pesmi, se je učiteljsvo korporativno podalo v Mestni dom k slav-

nostnemu zborovanju. — Predsednik Štrukelj otvori zborovanje ob polni dvorani učiteljsva in gostov ter v pozdravnem govoru izvaja sledeče misli: Osrednji odbor naše zveze je mnenja, da je učiteljsvo poklicano nastopati javno vsekdar, kadarkoli manifestira naš slovenski katoliški narod za svoje verske in narodne svetinje. Tako je bilo doslej ob vseh katoliških shodih in je tudi ob V. katoliškem shodu, ki ga baš učitelj-

stvo danes otvarja. — Da je odborovo mnenje tudi vaše mišljenje, je najboljši dokaz vaša velika udeležba, ki dalje tudi dokazuje, da se učiteljstvo, organizirano v Slomškovi zvezi, čuti tudi idejno kot neolčljiv del naroda. Jugoslovansko učiteljstvo, izpovedujoče krščansko mišljenje, hoče z narodom vred ostati katoliško in narodno, pri nas v Sloveniji slovensko, na Hrvaškem hrvaško. Mili in dragi bi nam bili v naši sredi tudi bratje Srbi; saj so nam mili in dragi tudi nekateri člani nemške narodnosti, ki so se pridružili radi svojega krščanskega mišljenja naši četi. Od njih ne zahtevamo drugega kot izvrševanje našega programa: Vzgajaj na versko-nravni osnovi Kakršnokoli renegatstvo — bodisi versko ali narodno — pa odločno odklanjamo in obojamo vsako tudi najmanjše stremljenje za tem, ki se pojavlja na različne načine med našim stanom tostran in onostran meje naše države.

Naše učiteljsko zborovanje, ki se vrši že prvi dan katoliškega shoda, tudi kaže, da hočemo za krščanske ideale v boj v prvih vrstah, kamor nas že naravno postavlja naše vzvišeno zvanje. To potrjuje tudi naše veliko število, ki priča, da hočete vero svojih čtetov in dragih mater očitno spoznati in ne samo to, ampak tudi živeti po nji, delati zanjo in, če treba, tudi trpeti, kakor mora že marsikateri, ker hoče ostati značaj, pa naj pride nadenj karkoli. Značaji prezirajo zaničevanje, zapostavljanje, preganjanje; pokončne hoje gredo mimo tistih, ki jih zaničujejo, zavedajoč se, da stoje po svoji srčni kulturi visoko nad njimi.

Neki angleški zgodovinar pravi: »Kadarkoli so na obzorju temni, črni oblaki, kadarkoli pridejo v deželo žalostni časi, dnevi polni tuže, tedaj se vselej pojavijo in vstanejo pegumni, močni, z ideali prežeti moške in ob njih vstanejo tudi hrabre žene, ki se bore in žive za svete ideale.« — Taki moške in žene se zbero te dni v prestolici Slovenije in med temi možmi in ženami je tudi katoliško učiteljstvo, da manifestira za katoliško šolo in vzgojo ter s tem dokaže umevanje svojega poklica ki ga zove v prve, ne v zadnje vrste. Jutrišnji dan manifestacije za katoliško misel je **naš** dan! Zato vsi na plan! (Navdušeno odobravanje.)

Nato pozdravlja veterane Slomškove zveze, člane in članice v najlepši dobi življenja in dela, prav posebno pa mladce-strelce. Pozdravlja Hrvate, Prekmurce, Korošce in Primorce, ki vse veže ena, velika ideja. (Odobrovanje.)

Pozdravlja zastopnika vestfalskih Slovencev in duhovnega voditelja naših bratov v Nemčiji mons. Schmödinga. (Aplavz.) — Pozdravlja duhovščino, domačo in hrvaško, zlasti iz Dalmacije. — Pozdravlja zastopnike akademikov, gimnazije, učiteljskega, katehetskega društva; dalje narodne poslance, starešinstvo, rektorja jezuitskega kole-

gija, zastopstvo Krščanske ženske zveze, govornike in poročevalce na zborovanju. (Odobrovanje in ploskanje.) Preden pa preide na dnevni red, prečita vdanostno brzojavko Nj. Vel. kralju Aleksandru: »Njegovemu Veličanstvu kralju Aleksandru I. Kabinetna pisarna. Bled. Na katoliškem shodu zbrano učiteljstvo, organizirano v Slomškovi zvezi, izraža Vašemu Veličanstvu najglobljo vdanost in neomajno zvestobo. Štrukelj, predsednik. (Navdušeno, viharno odobravanje in vzklikanje.)

Tekom dneva je prišla z Bleda naslednja brzojavka: Predsednik Slomškove zveze Štrukelj, Ljubljana. Njegovo Veličanstvo se zahvaljuje za izjavo vdanosti. Jankovič.

Sledili so še pozdravi navzočih zastopnikov raznih društev in organizacij, kakor: za Jugoslov. klub prof. Sušnik, za Krščansko žensko zvezo ga. prof. Dolenčeva, za Katehetsko društvo svetnik Čadež za hrv. učiteljstvo okoli »Narodne šole« ravnatelj Vunič.

Medtem se pojavita v dvorani prevzvišeni gospod knezoškof in predsednik SLS minister n. r. dr. Korošec, ki ju zborovalci navdušeno pozdravijo. Istotako ju pozdravi tudi predsednik nakar pozdravi zborovalce prevzvišeni gospod knezoškof v svojem in nuncijevem imenu z le njemu lastnim navduševalnimi in prisrčnimi besedami. (Zborovalci viharno odobravanje.)

Dr. Korošec pozdravi nato zborovanje in primerja življenje v državi z družinskim življenja, kjer je središče in ognjišče velika in sveta materna ljubezen, okoli katere se zbirajo vsi otroci, a najbliže nebogljenčki, katerim velja materina posebna ljubezen in skrb... Tudi tem, najmanjšim, zasije po dneh trpljenja in žrtev dan rešenja in plačilo. (Viharno odobravanje.)

Nato preide zborovanje na dnevni red: 1. poročilo nadzornika Grada (gl. str. 113), 2. poročilo pisatelja Finžgarja (gl. str. 119), 3. poročilo ravnatelja Vuniča (gl. str. 123). Vsem prelepim predavanjem je sledilo navdušeno pritrjevanje.

Po referatih pozdravi zborovanje še narodni poslanec Vesenjāk. Predsednik nato z zahvalo predavateljem, zborovalcem in gostom zaključí zborovanje ob pol 13. uri.

Anica Lebar.

Izredni občni zbor Slomškove zveze dne 27. avgusta ob pol 2. uri popoldne v šent-peterski prosveti. Dnevni red: 1. izprememba pravil; 2. slučajnosti. — Predsednik pozdravi navzoče, prečita brzojave in pozdravna pisma, ki so došla ob katoliškem shodu za društvo, kakor tudi opravičbe zadržanih članov. — Nova pravila Slomškove zveze, sestavljena v za to določenem odseku (glej 1. odborova seja t. l.) in dopolnjena s predloži nekaterih podružnic, prečita referent Rudolf Wagner točko za točko, ki se soglasno sprejmejo po krat-

ki debati in pojasnilih s predsednikove in referentove strani. — Ker sprejeta pravila zahtevajo tudi reorganizacijo podružnic, je odsek sestavljen tudi podružnična pravila, ki jih referent Wagner prečita in občni zbor soglasno sprejme. Pravila izidejo v Slov. Učitelju. Pri slučajnostih pride v razgovor gospodarska organizacija, ki se po zadovoljivem pregledu da izvesti. — Akademik Šedvy iz Beograda (Kosovska, 37) prinaša pozdrave jugoslovan akademskega društva, ki je v najožjem stiku s pravoslavni brati. Z njim došli pravoslavni bogoslovci prinaša tudi pozdrave svojega društva in izraža željo po čim ožjih stikih s katoliško inteligenco. Akademsko društvo z zgornjim naslovom je radevolje pripravljeno, iti na roko učiteljstvu, ki slučajno ali službeno pride v Srbijo in mu želi biti opora in voditelj dotlej, da se privadi tamošnjih razmer. Tudi za event. posredovanje pri osrednjih oblastih je učiteljstvu to društvo na razpolago.

Dr. Stele prihaja v imenu žup. Finžgarja, ki je zadržan, s prošnjo, naj učiteljstvo pridno deluje pri narodno-obrambnih društvih ter razdeli med zborovalce brošuro »Za zmago pravice«.

Tov. Jovan predlaga, naj stalni pevski odsek določi obilgatan pevске vaje, kar se z odobravanjem sprejme. Občni zbor sklene, da se pri društvenih zborovanjih ne kadi. A. L.

Poročilo o odborovih sejah. 6. seja, 6. julija. — 1. Sklepni predlogi k resolucijam šolskega odseka na katoliškem shodu se stilizirajo in odpošljejo. 2. Referenti za šolski odsek so: za osnovno šolo tov. Lužar, za meščansko šolo tov. Pečjak, za izredne šole tov. Lebarjeva. 3. Slavnostno zborovanje ob priliki kat. shoda se vrši po sledečem sporedu: a) Sv. maša in kratka pridiga pri č. o. franciškanih; čas se določi sporazumno in objavi v »Slovencu; b) slavnostno zborovanje, kraj določi tehniški odsek kat. shoda in se objavi v Slovencu. Spored: pozdravni govor; 1. predavanje nadz. Grada: »Smernice kat. učitelja«; 2. predavanje »Narodna in državna vzgoja«; 3. predavanje tovariša iz Hrvatske, ime in snov se objavi pozneje; c) ker je izprememba pravil nujna, se ob kat. shodu skliče izredni občni zbor z edino to točko. Poziv izide v Slovencu. — 4. Na evharistični kongres v Zagreb pošlje Slomškova zveza svoje zastopstvo. 5. K odkritju Kržičeve plošče na Rakitni naj odpošlje vsaka podružnica pet zastopnikov. 6. Poročilo o ustanovitvi posavske podružnice se vzame na znanje. 7. Vstop: Božena Jelenc, Boh. Bistrica. 8. Izstop: Stare Marija, Želimlje; Chladek Marija, Borovnica. 9. Interne zadeve: vabila, pisma, zahvale. — Mesečni obračun za junij: prejemki 11.467-14 Din, izdatki 2460-50 Din, ostanek 9006-64 Din.

7. seja, 4. avgusta. 1. Končna določitev celotnega programa za zborovanje

na kat. shodu, ki izide v Slovencu. Osebnina in posebna vabila se ne bodo pošiljala, ker mora imeti vsak član toliko zavesti, da se udeleži kat. manifestacije. 2. Prečitajo se prijave za evhar. kongres v Zagrebu, celotna udeležba članov in članic okoli 20. — 3. Interne zadeve: blagajnikov obračun za julij: prejemki 10.354-14 Din, izdatki 601-50 Din, ostanek 9752-64 Din. 4. Slučajnosti.

8. seja, 23. avgusta: 1. Zadnje priprave za slavnostne dni: izvršilni odbor, delegatje i. dr. — Nadaljevanje 24. avgusta: 2. Nova pravila Slomškove zveze in podružnična pravila. 3. Slučajnosti.

9. seja, 30. septembra: 1. Uspeh katoliškega shoda v naši organizaciji. 2. Ko bodo pravila potrjena, se izdajo v žepnem formatu, da jih dobi vsak član v roko. 3. Zborovanje štajerske podružnice 6. ali 7. oktobra v Mariboru; se udeleži član osrednjega odbora. 4. Vabila za zborovanja, občne zборе in odbore se se dajo tiskati. 5. Izstop: Bogomila Tevš, Podgrad pri Novem mestu. 6. Interne zadeve. 7. Slučajnosti. — V poročilu 1. odborove seje (v prejšnji števi Slov. Učitelja) je po pomoti izostalo ime odbornika R. Pečjaka, kar s tem popravljamo.

Iz odborove seje. Vse v »Slomškovi zvezi« včlanjeno učiteljstvo prosimo, da se obrača na osrednji odbor »Slomškove zveze«, kadakoli in kjerkoli se godijo posameznim članom krivice. Uredništva naših listov pa prosimo, da ne objavljajo dopisov, ki bi jih hotel kdo objavljati s pretvezo, da je član »Slomškove zveze«. Tako je bilo v »Slovencu« objavljenih par notic, ki so bile žaljive za naši članici S. in Lj. Abramovi, učiteljici pri Sv. Križu, ki sta zgledni in vestni učiteljici, kar je priznal kraj. šolski svet sam in kar priznavajo nam nasprotni tovariši, kakor gg. nadučitelj Kovačič Maks, Andoljšek Bernard in drugi. Odbor »Slom. zveze« obžaluje, da se je delala po »Slovencu« omenjenima tovarišicama krivica, je pa prepričan, da ne namenoma, temveč po mistifikaciji. Izjavljamo pa obenem, da cenimo možate izjave nam nasprotnih tovarišev, ki se zavzemajo za krateno čast naših članov ali članic. — Odbor »Slomškove zveze«.

Štajerske podružnice. Dne 7. okt. t. l. se je štajerska podružnica razdelila v Podravske, Savinjsko in Posavske. Veseli nas, da se tudi na Štajerskem jasni ter že vendar enkrat uvidevajo nesoglasje stanovske in kulturne organizacije. Kdor količak dosledno misli ter živi v zasebnem in javnem življenju po krščanskih načelih, ta vendar ne more podpirati UJU, ki ni samo stanovska, ampak tudi kulturna organizacija, nasprotna našim zahtevam po versko-nravni šolski vzgoji. Mnogi štajerski tovariši in tovarišice se boje, da bi ne imeli miru, ako vstopijo v naše vrste. Če imamo na Kranjskem mir, si ga boste tudi na Štajerskem

priporili. Ne pustite se terorizirati in zahtevajte tudi zase enako svobodo, kakršno mi privoščimo drugim. Tudi frazam, ki jih propagira odlična učna oseba v M., ne nasedajte, ker je v zmoti in se je morda niti ne zaveda. Če pa se zaveda zmote in kljub temu dela proti razširjanju Slomškovih idej, tedaj ni v nji več tistega odločnega poguma, s katerim je svoječasno nastopala na naših zborovanjih in z lepimi spisi v »Slov. Učitelju«. Svoječasno je bila celo ponosna na ime Slomškarica in mi smo bili ponosni na njo. Nasprotniki naši niso prav nič odnehali, odnehala je ona in žal nam je za nekdanjo odlično boriteljico krščanske šole. H.

† **Franc Schiffrer.** Dne 1. septembra je umrl Franc Schiffrer, upokojeni učitelj na V. mestni deški šoli v Ljubljani. Bil je vzoren učitelj, ki je smatral svojo službo od Boga določen poklic. Z vsemi tovariši je živel v dobrih odnošajih. Kjer je služboval, je pomagal pri petju in bil tudi organist v več ljubljanskih cerkvah. Nekaj let je bil tudi član - namestnik bivšega deželnega šolskega sveta. Zapušča dve hčeri in dva sina, eden je frančiškan v Egiptu. Po 39 letnem napornem delu in vestnem izpolnjevanju svojih dolžnosti naj sedaj prejme v nebesih bogato plačilo.

Vabilo. Pri podružničnih zborovanjih je lepa prilika, da se vpelje mlajše učiteljstvo v organizacijo in navadi na sodelovanje. Apeliramo zato na podružnice, da pridobivajo pri raznih prireditvah nove člane in članice. Vse, ki so v podružničnem okraju v tem letu nastopili službo, povabite na svoja zborovanja, kakor to delajo okrajna učiteljska društva.

Za referenta v ministrstvu prosvete pri poslih osnovne nastave je za Slovenijo imenovan okrajni šolski nadzornik Pavel Flerč iz Ptuja.

Dijaški vestnik. Od več strani prihajajo prošnje in navseti, da bi odstopili v našem listu nekaj prostora učiteljsčnikom in učiteljsčnicam za priobčevanje raznih literarnih stvari. V ta namen bomo dali nekaj strani v malem tisku na razpolago. Ker je izdaja posebnega dijaškega lista navadno združena z velikimi težkočami, zato bi tak stalen koticček v že obstoječem glasilu vsaj nekaj ustrežal zadevnemu mladinskemu gibanju. Pripravniki bi si sami uredili vsebino in obliko svojih proizvodov. Pri sestankih bi se razbistrilo duševno obzorje z ocenjevanjem sestavkov in našla marsikaka misel, ki bi bila v spodbudo drugim. Podrobnosti o zbiranju tega gradiva prepuščamo najprej gojencem in gojenkam samim, prilično in po potrebi pa bomo dali navodila za nadaljnje delo.

Zakon o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbencih je stopil v veljavo s 1. septembrom 1923. Prejemki veljajo od 1. oktobra. (Uradni list, št. 86.) Glede prejemkov se uvrsti osnovnošolsko učiteljstvo v II. kategorijo državnih uslužbencev, in

sicer na 10 stopenj s sledečimi osnovnimi plačami:

1. 3.000	6. 6.600
2. 3.720	7. 7.320
3. 4.440	8. 8.280
4. 5.160	9. 9.240
5. 5.880	10. 10.440

Služba na vsaki stopnji traja 3 leta, po 27 letih službe se doseže najvišja stopnja.

K tem plačam so določene za to kategorijo še sledeče položajne plače:

1. skupina	6.600
2. "	4.800
3. "	3.600
4. "	2.640
5. "	1.920

Stanarina znaša v prvih šestih služb. letih po 1.200, v nadaljnjih devetih služb. letih po 1.500, za ostali čas po 1.800. Doklada za otroka znaša do popolnih 6 let 360, do 12 let 600, nadalje pa 960 Din na leto.

Poleg osnovnih in položajnih plač pridejo (po členu 46) še posebne draginjske doklade, ki pa do danes še niso določene.

V kratkem pričakujemo izvršilne naredbe o razvrstitvi uradništva, o porazdelitvi položajnih plač in drugo.

Iz mestnega šolskega sveta. O redni seji mestnega šolskega sveta, ki se je vrsila v sredo, dne 4. julija 1923, smo prejeli nastopno obvestilo. Predsednik proglasi sklepčnost in otvori sejo. Poročilo o kurentnem gradivu izza zadnje upravne dobe se vzame na znanje. Zapisnik o zadnji redni seji z dne 5. junija 1923 se odobri brez ugovora. Na znanje se vzame poročilo nadzorovanja notranje zasebne deklishe meščanske šole v uršulinskem samostanu za šol. leto 1922/23 in se predloži višjemu šolskemu svetu v odobrenje. Sklepa se o uredbi pletarskega pouka na IV. mestni deški osnovni šoli in na dnevni zavetiščih za preteklo in bodoče šolsko leto. Več začasni učitelj bo, ker so postale na svojih dosedanjih učnih mestih prekošteviline in razpoložive s koncem avgusta t. l. razrešiti. Poročilo o bodoči uredbi centralnega šolskega vrta in centralnega igrišča je odstopiti šolskemu odseku občinskega sveta v natančnejši predudarek in poročanje v občinskem svetu. Nasvetovani izključitvi nekega učenca se ne pritrudi, ker učenec še ni zadostil občim predpisom šolskega obiskovanja in je za devdo odstopiti mestni zaščiti dece, da posreduje zanj za sprejem v poboljševalni zavod. Sklepa se o neki disciplinarni zadevi. Nekatero učne osebe, ki imajo službeno dobo že prekoračeno in v službi nič več ne ustrezajo, bi bilo upokojiti. Sklepa se o nekaterih prošnjah za prepustitev šolskih prostorov v izvenšolske svrhe. Prošnja barjanskega učiteljstva, ki stanuje v mestu, za zvišanje potnine, je odstopiti občinskemu svetu s priporočilom, da ji ugodi. Ker se nihče več ne oglasi za besedo, zaključijo predsednik sejo ob šestih zvečer.

Slovenske zapovedi. Jezikovni krožek »Odvada« v Trstu, Chiarbola sup. II (Stara policija) je izdal dopisnice, ki imajo na naslovni strani natisnjeno sledeče besedilo: »Jezik, ki je ves živ tujk, ni naš jezik, ni zrcalo naših misli, predstava, dojmov, naše izobrazbe, ampak glavnica tujega duševnega blaga.« (Prof. dr. A. Breznik.) Na drugi strani pa ima dopisnica nastopne slovenske zapovedi:

»Naša slovenščina je, prepričani smemo biti, eden najlepših jezikov na svetu.«

Jezikoslovec o. St. Škrabec 1844-1918.

1. Veruj v moč in lepoto našega jezika.
2. Ne imenuj po nemarnem tujih besed.
3. Posvečaj našega narodne praznike, zahajaj predvsem v tiste templje umetnosti in prosvete, kjer se goji naša umetnost in znanost ter naš jezik.
4. Spoštuj jezik svojega očeta in svoje matere, da bo večno živel tvoj rod.
5. Ne ubijaj s tujkami in s spakedrankami blagolasja in lepote svojega jezika.
6. Ne prešestvuj s tujo navlakom; ohrani svoj jezik čist in neomadeževan.
7. Ne kradi tujim jezikom besed in načina izražanja.
8. Ne pričaj po krivem zoper svoj jezik; laž je trditev, da je naš jezik trd in reven z izrazi.
9. Ne želi si mlačne in nezavedne žene, da ti ne bo vzgajala otroke v tujem jeziku in duhu.
10. Ne želi svojega bližnjega jezikovnega in duševnega blaga; naš jezik je lep in bogat, napredujemo z znanostjo, bogatimo z umetnostjo, a česar še nimamo, moramo ustvariti sami.

V Trstu 1922.

Jezikovni krožek »ODVADA«.

Sklad »Slomškove zveze«. G. Hafner Fran, Vič, 10 Din; gđc. Hiršman Ana, Besnica, 3 Din. G. Lomšek Anton, nadučitelj v Bušehi vasi je podaril 7% obveznico investicijskega posojila. Priporočamo v posnemanje.

Stara Ljubljana, naslikal Saša Šantel. Serija razglednic, obsegajoča šest komadov, ki predstavljajo: 1. Ribjo ulico, 2. Študentsko ulico, 3. Rožno ulico, 4. Semeniški portal, 5. Pogled na stolnico, 6. Pred stolnico. Serija stane v podrobni prodaji 10 Din, za tngovca z razglednicami 7-50 Din. Razglednice so krasno umetniško delo v treh barvah, kakršnih Slovenci še nismo imeli. Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Nagrobne fotografije na porcelanu izvaja »Kultura«, zavod za umjetnost, Osijek I. Zastupnici primaju se uz visoku plaću u svim općinama. Gospoda učitelji, kantori i učiteljice imadu prednost.

Učiteljicam! Na Krekovi gospodinjki šoli pri uršulinkah v Ljubljani se odpravi dne 5. novembra t. l. »ženska visoko šola«, ki bo nudila našemu žensktvu vsestransko nadaljno izobrazbo. Ker gotovo tudi me učiteljice želimo razširiti svoje obzorje v sodobnih ženskih vprašanjih, vljudno vabim, da se ljubljanske tovarišice prav pridno udeležte te prve izključno ženske poučne prireditve. — Ljublančanka.

Dobava divjakov za šolske vrtove. Učitelji vrtnarji, ki potrebujejo divjake, naj nemudoma naznanijo podpisnemu, koliko jih žele. — Divjaki se bodo oddajali na centralnem šolskem vrtu v Ljubljani. Po pošti ali po železnici pa ne kaže pošiljati, ker je predrago. Najbolje je, ako se združi več tovarišev in vzame eden ob priliki za vse. Oddajali se bodo le jabolčni divjaki, in sicer jeseni, le kar bo ostalo, ali če bo vreme stalno neugodno, spomladi. Čas oddaje se bo naznanil. — Cena: poseben izbor 1 Din; I. izbor 75 par (za sedlanje); II. izbor 50 par (za okulacijo); III. izbor 25 par (za pikiranje). — Naročila je poslati čimprej na tov. Andreja Škulja, Ljubljana, Resljeva cesta št. 24/II.

Listnica. Zaradi pomanjkanja prostora smo morali nadaljevanje nekaterih člankov odložiti na prihodnje leto.

»Slovenski Učitelj« izhaja v dvojnih številkah vsak drugi mesec. Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica 5/I. Upravništvo (Jožef Wagner) je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina znaša 20 Din, za dijake 5 Din, društvena članarina 50 Din in prejema vsak član list brezplačno. Naročnina za Italijo je 10 lir. — Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacijo in naročnino pa upravništvo.

Last »Slomškove zveze«. Oblastvom odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku. Tiska »Jugoslovanska tiskarna« v Ljubljani.

